

Yttrande
2023-09-15

M, D, L, KD

2.2.4

Yttrande angående – Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030

Yttrande

Vi ser positivt på att staden arbetar för att förenkla styrningen av staden och att dessa två program slås ihop till ett. Vi tillstyrker tjänstutlåtandet utan att ta ställning till programmet utan avvaktar yttrande från remittenterna innan vi tar en sammanvägd politisk ställning till programmet.

Yttrande

2023-09-15

Ärende nr: 2.2.4

Yttrande angående Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030.

Yrkandet

Programmet är uppbyggt i ett övergripande mål och fyra mål i Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030 (sidan 12). De fyra efterföljande målen visar tydliga prioriteringar på barns och ungas hälsa och på viktiga livsvillkor för att uppnå ökad folkhälsa.

När det kommer till delmål 1:2 "främja barns läs- och språkutveckling" önskar Sverigedemokraterna lämna följande synpunkter:

SD verkar både lokalt och nationellt för att det ska vara obligatoriskt för barn till utrikes födda föräldrar att delta i förskolans verksamhet från tre års ålder. Det ger en naturlig miljö där man kan lära sig det svenska språket. Pedagogisk och social förskoleverksamhet med kreativ lek och spel, **allt med svenska språket som grund**, ger alla barn mer jämlika förutsättningar vid skolstart och en större möjlighet att kunna få växa in i det svenska samhället på jämlika villkor.

Sverigedemokraterna har tidigare föreslagit att kommunen ska se över i vilken utsträckning det vore möjligt att koppla rättigheter i välfärden till motprestationer, exempelvis för de vårdnadshavare som konsekvent uteblir från föräldramöten och utvecklingssamtal. Det är åtgärder vi anser att staden måste börja titta vidare på för att uppnå jämlika livsvillkor för kommande generationer.

Tilläggsyrkande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2023-09-15

2.2.4

Tilläggsyrkande angående – Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

1. Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 remitteras även till Studentforum.
2. I övrigt bifalla tjänsteutlåtandet.

Yrkandet

För att inkludera synpunkter från studentrepresentanter i Göteborg vill vi att ärendet även remitteras ärendet till Studentforum.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-08-28

Diarienummer 1235/22

Handläggare

Katrin Olausson, Maud Willardsson Engström,
Jeanette Werner

Telefon: 031-3679521

E-post: förnamn.efternamn@stadshuset.goteborg.se

Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Kommunstyrelsen remitterar utan eget ställningstagande förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030, i enlighet med bilaga 3 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, till föreslagna remittenter.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att i enlighet med den inriktning som framgår av stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026.

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 har sin grund i hur livsvillkorens fördelning påverkar folkhälsan. Programmets fokus är barns och ungas hälsa och på de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor. Programmet har ett övergripande mål, fyra mål och tolv strategier. Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.

Stadsledningskontorets bedömning är att de föreslagna målen och strategierna i det här programmet kommer att bidra till att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska och bli mer jämlika för Göteborgs invånare. En förutsättning för programmets måluppfyllelse är

ökad kunskap om befolkningens livsvillkor, vilket också stärker stadens arbete för de mänskliga rättigheterna.

På kort sikt bedömer stadsledningskontoret att programmet kan innebära ökade kostnader eller behov av omprioriteringar i befintlig verksamhet. De minskade kostnader som uppkommer genom ett väl utfört jämlikhetsfrämjande arbete visar sig ofta först på längre sikt.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Stadsledningskontoret bedömer att tidiga insatser med god kvalitet är det mest lönsamma för staden och samhället på längre sikt. Ojämlikhet får ekonomiska konsekvenser för såväl invånare som samhället som helhet. För staden innebär ojämlikheten att allas

resurser inte tas tillvara för social och ekonomisk utveckling. Jämlikhet tenderar också att skapa tryggare samhällen som drar till sig kompetenser och näringsliv.

På kort sikt bedömer stadsledningskontoret att programmet kan innebära ökade kostnader eller behov av omprioriteringar i befintlig verksamhet. De minskade kostnader som uppkommer genom ett väl utfört jämlikhetsfrämjande arbete visar sig ofta först på längre sikt. Likaså kan den ekonomiska effekten av ökad jämlikhet och hälsa innebära att en nämnd har den initiala kostnaden eller investeringen för ökad jämlikhet och hälsa medan en annan nämnd/styrelse får effekten av en minskad kostnad.

Staden har ett ekonomiskt ansträngt läge och det är därför av särskild vikt att remittenterna belyser de ekonomiska konsekvenserna samt konsekvenserna av omprioriteringar av olika resurser. Om tidsbegränsade statsbidrag eller andra externa medel helt eller delvis finansierar insatserna inom ramen för programmet, behöver medlens omfattning och tidsperiod framgå av remittenternas svar. I de fall finansiering helt eller delvis inte ryms inom nämndernas ramar eller kan lösas genom omprioritering får finansiering beredas i stadens ordinarie budgetprocess och prioriteras i förhållande till övriga behov.

Bedömning ur ekologisk dimension

Den fysiska livsmiljön göteborgarna lever och verkar i har stor betydelse för hälsa och välbefinnande. Alla ska ha tillgång till miljöer som är inkluderande, väl gestaltade och långsiktigt hållbara. Olika livsvillkor har olika typer av effekter på klimat och miljö. En av de mest kritiska miljöaspekterna är klimatförändringarna. Dessa påverkar olika grupper på olika sätt beroende på socioekonomiska villkor och underliggande hälsa. En ökad jämlikhet minskar sårbarheten för ett förändrat klimat. Miljöåtgärder kommer ha effekter på jämlikheten i livsvillkor. Ur ett långsiktigt perspektiv kan väl utformade miljöer vara resilienta, resurssnåla och belasta miljön i lägre grad.

Bedömning ur social dimension

Jämlikhet i hälsa ses som ett mått på ett samhälles sociala hållbarhet. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.

Att arbeta med social hållbarhet handlar om att arbeta för en god och jämlik hälsa genom att förbättra människors livsvillkor och livsmiljö. Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt som det är fokus på det tidiga livets villkor. Grunden för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är jämlika uppväxtvillkor. Utbildning, skolmiljö, föräldrars arbete och inkomst, boende, livsmiljö och delaktighet i samhället utgör samtliga del av barns livsvillkor. Förslaget till program lyfter mål och strategier som syftar till att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa och som därmed förväntas ha positiv inverkan på den sociala hållbarheten.

Programmet har fokus på barn och unga och på att stärka arbetet för de grupper som staden har svårt att nå och där behovet är stort, eller där det saknas kunskap om livsvillkoren och hur behoven ser ut.

Rätten till hälsa är en grundläggande del av våra mänskliga rättigheter och ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter och möjligheter. Enligt regeringsformen ska det allmänna verka för att alla ska kunna uppnå jämlikhet i samhället. Programmet tar sig an den ojämlika tillgången till resurser som kan finnas och som kan vara systematisk och diskriminerande. Det finns behov av att öka kunskapen om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Idag saknas en systematisk uppföljning utifrån diskrimineringsgrunderna. Metoder och arbetssätt, såväl kvantitativa som kvalitativa, behöver utvecklas. Det behövs för att kunna uppmärksamma om det på gruppnivå finns ojämlik tillgång till olika resurser och om det finns brister i tillgång till mänskliga rättigheter. Genom bättre kunskap kan verksamheter rikta sina insatser mer träffsäkert för att rätta till missförhållanden och möta programmets mål och därmed även mål om social hållbarhet.

Samverkan

Information om ärendet har lämnats vid CSG 2023-06-08. Efter genomförd remittering genomförs fördjupad dialog och samverkan i CSG.

Bilagor

1. Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019–2020
2. Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026
3. Förslag på Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Ärendet

Kommunfullmäktige har 2022-10-27 § 34 gett kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019–2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026. Stadsledningskontoret redovisar i detta tjänsteutlåtande ett förslag på nytt program och föreslår att det ska sändas på remiss till föreslagna remittenter.

Remissinstanser

Exploateringsnämnden, förskolenämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, Higab AB, idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden, utbildningsnämnden, äldre- samt vård och omsorgsnämnden, Göteborgs Stads hbtqi-råd, Göteborgs Stads råd för funktionsrätt, Göteborgs Stads sverigefinska råd, Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer, Göteborgs Stads pensionärsråd, Ungdomsfullmäktige samt Västra Götalandsregionen.

Beskrivning av ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2020 gavs uppdraget att påbörja en kartläggning av stadens styrande dokument med syftet att förenkla och minska antalet program. Kartläggningen resulterade i kommunfullmäktiges uppdrag 2020-12-10 § 20 till kommunstyrelsen att utreda förutsättningarna för att samordna program och planer inom område folkhälsa, jämlikhet, mänskliga rättigheter inklusive funktionshinder. I redovisningen av det uppdraget konstaterades att det fanns förutsättningar för samordning av de styrande dokumenten med bibehållna intentioner. Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att i enlighet med den inriktning som framgick av stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019–2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026.

I uppdraget att ta fram ett nytt program ska koppling göras till den nu nationella rådande folkhälsopolitiken som getts ett starkare systemtänkande och som också kopplar till kommunens rådighet, med mål som leder till en jämlik och hälsofrämjande stad. Vidare bör ett nytt program också omfatta mål och strategier som stärker stadens arbete för de mänskliga rättigheterna på ett tydligare sätt än dagens program. Uppdraget beskriver också att samverkan bör sökas med stadens nämnder och styrelser samt råd.

Utöver detta ska arbetet omfatta en översyn av vilka stadenövergripande planer inom området som ska kvarstå och vilka som ska arbetas in i programmet. Dessa planer är strategisk plan för suicidprevention 2014-2022, plan för jämlik stad 2019-2022 och plan för arbete med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter 2019-2022. Översynen kommer att redovisas efter remisstiden i samband med att uppdraget slutrapporteras till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

Även uppdraget från kommunfullmäktige 2022-10-27 § 34 att anpassa program och planer inom området mänskliga rättigheter till en likvärdig struktur samt att återkomma med förslag på nästa steg gällande långsiktig styrning ligger nära det här programarbetet.

Under programarbetet har samverkan skett med detta uppdrag och den långsiktiga styrningen kommer att påverka det framtida arbetet med detta program.

Beredning av ärendet

I framtagandet av programmet har dialoger genomförts med representanter från ett urval av stadens förvaltningar och bolag samt med ungdomsfullmäktige. Då kommunstyrelsens råd inte har funnits på plats under en stor del av ärendets beredning, har möjligheten till samverkan med dem påverkats. Information om uppdraget har lämnats till samtliga råd och ytterligare dialog planeras i samband med att förslaget till nytt program remitteras.

Angränsande styrning och uppdrag

Internationellt

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna tillsammans med de tillhörande konventionerna är grundläggande för arbete med jämlikhet och att tillvarata varje persons rättigheter.

Agenda 2030 är en global politisk överenskommelse som syftar till att stärka arbetet för de mänskliga rättigheterna och innebär att alla människor i ett samhälle ska ha jämlika möjligheter att ta del av utvecklingen, kunna få sina mänskliga rättigheter uppfyllda och förverkliga sin potential.

Nationellt och regionalt

Folkhälsopolitiken är antagen av riksdagen. Det är inte en bindande lag men den finns integrerad i många andra lagar och förordningar. Målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara klyftorna inom en generation. Målet tydliggör samhällets ansvar som förutsätter ett gemensamt och tvärssektoriellt arbete. Folkhälsopolitiken bygger på åtta målområden:

- Det tidiga livets villkor
- Kunskaper, kompetenser och utbildning
- Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
- Inkomster och försörjningsmöjligheter
- Boende och närmiljö
- Levnadsvanor
- Kontroll, inflytande och delaktighet
- En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Folkhälsopolitikens målområden återspeglar hälsans bestämningsfaktorer, det vill säga faktorer som påverkar hälsotillståndet.

Flera olika lagar påverkar förutsättningarna för en god och jämlik hälsa för hela befolkningen. Några av dessa är: regeringsformen (174:152), socialtjänstlagen (2001:453), skollagen (2010:800), socialförsäkringsbalken (2010:110), plan- och bygglagen (2010:900), miljöbalken (2020:1174), diskrimineringslagen (2008:567).

På regional nivå finns lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar som avser insatser för att skapa en hållbar regional tillväxt och utveckling. Regionen har en regional utvecklingsstrategi (RUS) för samordnade insatser.

Reglementen och ägardirektiv

I samtliga nämnders reglementen och ägardirektiven för stadens helägda bolag framgår att de ska utföra sitt uppdrag utifrån demokratisk grundsyn, principer om mänskliga

rättigheter och mot alla former av diskriminering. Utöver det ligger ett ansvar på samtliga nämnder att driva ett integrerat och proaktivt hållbarhetsarbete som syftar till att uppnå målen för Agenda 2030. Nämnderna ska också arbeta med och skapa förutsättningar för demokratisk delaktighet och inflytande för kommunens invånare och andra grupper som berörs av verksamheten.

I och med de stora omorganisationer som staden har genomfört inom nämndsektorn de senaste åren har förändringar gjorts i nämnders reglementen vad gäller ansvar. Detta påverkar arbetssätt och behoven av samordning och samverkan ser annorlunda ut idag än vad det gjorde när Folkhälsoprogrammet och Göteborgs Stads program för en jämlik stad togs fram. Stadens regionala socialnämnder ska enligt reglementet vara en aktiv part och lokalt samordningsansvarig inom sina respektive stadsområden när det gäller insatser inom bland annat trygghetsarbete, sociala erfarenheter i samhällsplaneringen, folkhälsoarbete och samverkan med civilsamhället. Majoriteten av stadens nämnder har i sin tur i sina reglementen att samverka utifrån sitt verksamhetsansvar och vara en aktiv part när det gäller insatser inom kommungemensamma frågor inom dessa områden.

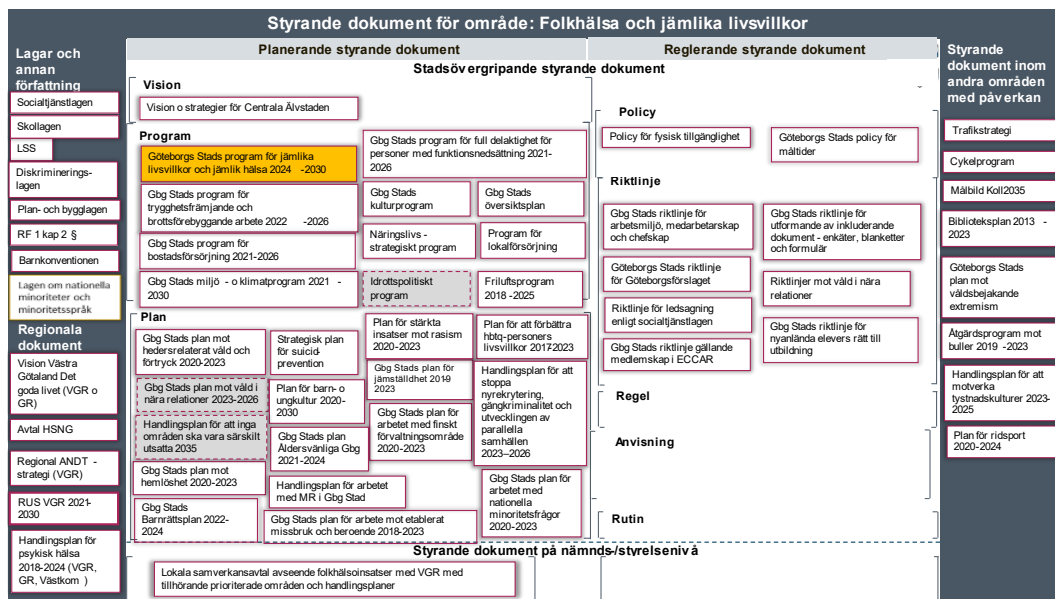
Göteborgs Stads budget 2023

Flera mål och strategier i programmet knyter an till eller kompletterar mål och uppdrag i kommunfullmäktiges budget. Som exempel kan nämnas målen om att livsvillkoren för Göteborgs invånare ska bli mer jämlika, att segregationen i Göteborg ska minska samt att Göteborg ska vara en jämlik och jämställd stad där alla bemöts likvärdigt, får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda och ges likvärdiga möjligheter oberoende av kön.

I budgeten för 2023 gavs uppdraget till kommunstyrelsen att inrätta en central samordningsfunktion för Agenda 2030-arbetet för att stärka arbetet med jämlikhet, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Den centrala samordningsfunktionen kommer att ha en viktig funktion i genomförandet av programmet.

Styrande dokument

Göteborgs Stads verksamheter har många styrande dokument som angränsar till programmet att förhålla sig till, både lokala och regionala. Utöver det styrs berörda nämnders och styrelserns kärnverksamheter genom lagstiftning. På kommungemensam nivå finns flera planer och program som anger stadens färdriktning inom områden som påverkar jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. De gråmarkerade dokumenten nedan avser kommande styrning. I bilaga 1 till förslaget till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa finns en förteckning över de planerande styrande dokument som har koppling till eller angränsar till målen i programmet.

Övriga angränsande uppdrag

I redovisningen av uppdraget att minska administrationen inom flertalet verksamheter, kommunfullmäktige 2023-02-23 § 29, framkom bland annat att styrtyngden i staden behöver minska. Det handlar till exempel om att det finns behov av att ytterligare minska antalet program och planer, att minska antalet mål i program och planer för att undvika målträngsel och parallellstyrning, att undvika nya åtgärder och insatser som redan ingår i nämnders och styrelser grunduppdrag eller redan är reglerade i lagstiftningen samt att i huvudsak rikta genomförandet av program och planer till de nämnder/förvaltningar och styrelser/bolag som har rådighet över sakfrågan och vilkas insats ger stor effekt och nytta för medborgare, brukare och kunder. Arbetet med att ta fram detta program har haft som utgångspunkt att följa utredningens slutsatser.

Ett annat uppdrag med koppling till detta program är uppdraget att ta fram en kompetensförsörjningsplan, kommunfullmäktige KF 2023-04-27 § 11. Syftet med uppdraget är att utforma en stadengemensam plan för att säkra välfärdsverksamheternas bemanning och personalförsörjning och i förlängningen förutsättningarna att hålla nivån på stadens välfärdsuppdrag. Att staden klarar av personal- och kompetensförsörjningen är avgörande för att målsättningarna i detta program ska kunna nås.

Programmet

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 ersätter Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026 samt Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020. Programmet förenar de mål och intentioner som finns i de två föregående programmen och har sin grund i hur livsvillkorens fördelning påverkar folkhälsan. Utgångspunkten för programmet är den nationella folkhälsopolitiken och dess åtta målområden som har sitt ursprung i kunskap och forskning inom området ojämlikhet i hälsa och livsvillkor.

Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt som det är fokus på det tidiga livets villkor. För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa är det viktigt med ett fokus på tidiga insatser i barns liv innan problem har blivit för stora. Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor påverkan, inte bara på uppväxten, utan också på resten av livet. Tidiga åtgärder i

hem- och skolmiljö främjar barns och ungas hälsa och kan minska skillnader i uppväxtvillkor. För att förbättra folkhälsan och uppnå ökad jämlikhet i livsvillkor behövs generella och tidiga insatser som också riktas extra till de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor.

Detta program innehåller färre strategier jämfört med Göteborgs Stads program för Jämlik stad och Göteborgs Stads folkhälsoprogram. Med färre strategier följer ett tydligare fokus för att kunna uppnå en större måluppfyllelse.

Mål och strategier

Det övergripande målet i Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. Det sker bland annat genom att folkhälsan ökar. Förutsättningarna för att nå måluppfyllelse är att arbetet med programmet sker i nämnders och styrelser grunduppdrag. Programmet pekar ut en riktning för hur prioriteringar i det dagliga arbetet ska ske.

För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa behöver kunskapen om befolkningens behov öka och systematiskt integreras i genomförandet av programmet. Metoder behöver utvecklas för att öka kunskapen om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Enligt Jämlikhetsrapporten 2023 saknas data för att göra vissa jämlikhetsanalyser. För att göra träffsäkra åtgärder finns behov av att följa upp utifrån diskrimineringsgrunder. Dessa uppgifter kan vara av känslig natur och ska hanteras med försiktighet. I vissa fall ställs frågor i enkäter om bakgrundsvariabler, men trots att undersökningarna har ett stort urval, är det svårigheter att få ut information då det statistiska underlaget på Göteborgsnivå blir för litet, vilket minskar möjligheten att dra slutsatser. En viktig förutsättning för programmet handlar om att utveckla metoder för att få en så heltäckande bild det går baserat på olika kvantitativa och kvalitativa metoder och omsätta dessa metoder i verksamheterna.

Programmets fyra mål visar prioriteringar på barns och ungas hälsa och på viktiga livsvillkor för att uppnå ökad folkhälsa. I anslutning till varje mål finns en problembeskrivning som bland annat utgår från Jämlikhetsrapporten 2023, Socialtjänstrapporten 2023 och rapporter från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Till varje mål finns strategier som visar riktning för arbetet och som syftar till att förstärka verksamheternas fokus. Strategierna är valda för att nå så stor måluppfyllelse som möjligt inom programperioden. De riktas till de områden där ett stärkt främjande och förebyggande arbete kan få störst effekt på jämlikheten och hälsan.

Mål 1 - Barns och ungas hälsa ska förbättras - inriktar sig på tidiga insatser som påverkar både barn och unga men också påverkar i vuxen ålder utifrån livscykelperspektivet. Det som händer under ett barns första år utgör förutsättningar som följer med barnet genom hela livet. Det här målet innehåller fem strategier. Där finns både stöd till föräldrar/vårdnadshavare och stöd till barn och unga.

Mål 2 - Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka - har fokus på sammanhållning och tillitsskapande för invånare i Göteborg. Målet innehåller två strategier som är inriktade på arbete för ett aktivt och lokalt civilsamhälle och på att stärka arbetet för att nå de grupper som staden har svårt att nå.

Mål 3 - Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning - innehåller två strategier som fokuserar på utvecklat och samordnat stöd för grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden och till unga som varken arbetar eller studerar.

Mål 4 - Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik - innehåller tre strategier. De är indelade utifrån skeden i den nya stadsutvecklingsprocessen med inriktning på att den sociala dimensionen får genomslag i hela processen, från tidig planering till drift och underhåll av staden.

Ansvar

Programmet riktas till de nämnder och styrelser som har ansvar och möjlighet att påverka och agera för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. För varje strategi anges ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Ett ansvar innebär att utpekad nämnd eller styrelse har en rådighet över strategins genomförande inom ramen för sin ordinarie verksamhet.

Ansvar för en strategi kan vara olika långtgående för olika berörda nämnder och styrelser och bero på vilka insatser som behöver utformas för att nå målet.

För de strategier där det finns behov av ökad samordning för att nå måluppfyllelse har en eller flera nämnder ålagts ett samordningsansvar för det gemensamma arbetet. Vad samordningsansvaret innebär kan variera och behöver anpassas utifrån vilka insatser och aktiviteter som utformas utifrån strategin för att nå målet.

Ingen enskild nämnd eller enskilt bolag kan på egen hand skapa jämlika livsvillkor för invånarna i Göteborg utan gemensamma utmaningar behöver mötas i samverkan såväl inom den kommunala organisationen, som med nationella och regionala aktörer samt med aktörer i näringsliv, akademi och civilsamhälle.

Implementering och genomförande av programmet

Varje nämnd och styrelse med utpekat ansvar i programmet ansvarar för implementeringen i den egna organisationen samt för genomförandet av respektive strategi. Kommunstyrelsen ansvarar för att stödja genomförandet av stadens gemensamma arbete.

En förutsättning för programmets genomförande är en ökad kunskap om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Kommunstyrelsen ansvarar för utveckling av metoder för kunskapsinhämtning och analys.

Uppföljning av programmet

Kommunstyrelsen föreslås även ansvara för en samlad uppföljning av programmet. Efter halva programperioden görs en deltidsuppföljning. Läget i implementeringsarbetet och utvecklingen i måluppfyllelse rapporteras till kommunfullmäktige.

I slutet av programperioden utvärderas programmets mål och strategier och programmets måluppfyllelse redovisas. Utvärderingen färdigställs innan programperioden löpt ut och rapporteras till kommunfullmäktige för att kunna utgöra underlag vid beslut om det fortsatta arbetet. De indikatorer som kommer att följas återfinns i programmets bilaga 3. Indikatorerna till det övergripande målet bryts ner på bakgrundsfaktorer så att målet om att minska skillnader kan följas.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontorets bedömning är att de föreslagna målen och strategierna i det här programmet kommer att bidra till att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.

Utgångspunkten för programmet är den nationella folkhälsopolitiken och dess åtta målområden som har sitt ursprung i kunskap och forskning inom området ojämlikhet i hälsa och livsvillkor. En förutsättning för programmets måluppfyllelse är ökad kunskap om befolkningens livsvillkor, vilket också stärker stadens arbete för de mänskliga rättigheterna. Arbetet med programmet ska ske inom ramen för nämnders och styrelsers grunduppdrag.

På kort sikt bedömer stadsledningskontoret att programmet kan innebära ökade kostnader eller behov av omprioriteringar i befintlig verksamhet. De minskade kostnader som uppkommer genom ett väl utfört jämlikhetsfrämjande arbete visar sig ofta först på längre sikt.

Stadsledningskontoret bedömer att remissinstanserna i sina remissvar behöver ta ställning till strategiernas genomförbarhet och relevans utifrån de behov och de utmaningar staden gemensamt står inför samt om strategierna bedöms leda till måluppfyllelse. Staden har ett ekonomiskt ansträngt läge och det är därför av särskild vikt att remittenterna belyser de ekonomiska konsekvenserna samt konsekvenserna av omprioriteringar av olika resurser.

För de nämnder som i programmet åläggs ett samordningsansvar behöver remissvaren även omfatta en bedömning av vilka förutsättningar nämnden har för att hantera detta. Om någon nämnd eller styrelse förfogar över ytterligare relevanta ansvarsområden för att bidra till arbetet bör det framgå av remissvaren.

Magnús Sigfússon

Direktör Samhälle och omvärld

Eva Hessman

Stadsdirektör

Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020

Övergripande mål är att minska hälsoskillnader och att alla göteborgare ska ha bästa möjliga hälsa. Alla människor ska kunna öka och förbättra sin hälsa vilket skapar en positiv utveckling av folkhälsan generellt.

Stadens folkhälsoarbete ska utgå från de sociala bestämningsfaktorerna för hälsa och ska verka för att minska hälsoskillnaderna i Göteborg. En bestämningsfaktor är varje faktor som påverkar hälsotillståndet. Folkhälsoarbetet är ett långsiktigt arbete för att stärka och utveckla livsvillkoren som främjar hälsa och förebygger ohälsa. Arbetet grundas på kunskap om befolkningens hälsa och om sambanden mellan samhällets utformning och folkhälsa. Folkhälsoperspektivet måste därför finnas med i alla delar av samhällsplaneringen.

Folkhälsoprogrammet har sin värdegrund i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och i det övergripande nationella folkhälsomålet att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen – oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Den demokratiska värdegrunden och ett tydligt beaktande av barns perspektiv är centralt.

Ett hälsofrämjande arbete ska ske på alla strukturella nivåer med syfte att underlätta för individen att göra hälsosamma val. En bred tvärsektoriell samverkan och delaktighet ska prägla arbetet som har sin utgångspunkt i en helhetssyn på individen. Samtliga politiska beslut ska om möjligt ta hänsyn till dess hälsokonsekvenser.

Mål och inriktningsdokument för folkhälsoarbetet i Göteborg.

Folkhälsoprogrammet består av sju strategiska områden där stadens mål och angreppssätt för att nå målen beskrivs. Områdena är Livsvillkor, Samhällsplanering, Uppväxtvillkor, Livslångt lärande, Arbete/arbetsvillkor, Hälsosamt åldrande och Levnadsvanor

MÅL

I Göteborg har alla god hälsa och den är jämlikt och jämställt fördelad

Jämlika och jämställda livsvillkor har stor betydelse för att alla i staden ska ha en god hälsa. Att känna meningsfullhet, tillit/trygghet och tillhörighet påverkar hälsan positivt. Ett salutogent – hälsofrämjande förhållningssätt är en betydelsefull förutsättning

För att nå målet ska stadens verksamheter:

- Arbeta för en jämlik och jämställd service till alla medborgare
- Arbeta för ökad integration - socialt, ekonomiskt, etniskt, kulturellt etc.
- Öka möjligheter till inflytande och att kunna påverka sitt liv
- Skapa ökad trygghet och tillgänglighet för alla i hela samhället
- Främja en jämlik hälsa för alla med utgångspunkt i likabehandlingsplanerna, gällande samtliga diskrimineringsgrunder

MÅL

I Göteborg är samhällsplaneringen en hälsofrämjande process

Vår hälsa och livskvalitet påverkas av den miljö vi lever i. Planering som utgår från människors vardag och aktiviteter skapar trivsel, engagemang, trygghet och ett hållbart samhälle. Det gäller utformning av bostäder, bostads- och grönområden, verksamheter och service samt mötesplatser

För att nå målet ska stadens verksamheter:

- Verka för en lokalt förankrad samhällsplanering som utgår från allas behov
- Verka för en trygg, tillgänglig och attraktiv offentlig miljö
- Skapa arbetsformer där alla människor kommer till tals tidigt i planeringsprocessen och där alla respekteras
- Uppmärksamma och åtgärda processer som ökar hälsoklyftor och socioekonomiska skillnader
- Främja tätortsnära grönområden och parker för att underlätta fysisk aktivitet och återhämtning
- Verka för en god utomhus- och inomhusmiljö när det gäller luftkvalité och buller.

MÅL

I Göteborg har barn och ungdomar trygga och goda uppväxtvillkor

I barndomen grundläggs den psykiska och fysiska hälsan. Grunden för att ge barn och ungdomar goda livsvillkor och för att utjämna skillnader i hälsa, är miljön i hemmet, förskola, skola och fritid. Goda livsvillkor för barn och ungdomar bidrar till ett hållbart samhälle

För att nå målet ska stadens verksamheter:

- Skapa förutsättningar för föräldrar att vara barnens främsta resurs
- Säkerställa att flickor och pojkar ges lika livsvillkor
- Öka barns delaktighet och möjligheter till inflytande
- Verka för goda sociala villkor och en trygg hemmiljö för alla barn
- Säkerställ hälsofrämjande förskola, skola och fritidsaktiviteter för alla barn och ungdomar
- Stärka samverkan med alla aktörer som jobbar med barn/unga och deras föräldrar

MÅL

I Göteborg finns utbildning som ger förutsättningar för livslångt lärande

Livslångt lärande bidrar till god självkänsla, medvetenhet och personligt handlingsutrymme. Tillgång till god utbildning utjämnar socio- ekonomiska skillnader, främjar hälsa och skapar förutsättningar för en hållbar utveckling

För att nå målet ska stadens verksamheter:

- Verka för en hälsofrämjande förskola/skola som ger alla samma förutsättningar
- Främja elevers möjligheter att uppnå goda skolresultat
- Verka för att alla elever får fullständiga betyg i grundskolan
- Verka för en god arbetsmiljö för både barn och vuxna inom förskola, skola och fritidshem
- Verka för goda möjligheter att göra icketraditionella studie- och yrkesval
- Verka för ökade möjligheter till individanpassade vuxenstudier
- Förstärka samverkan med universitet och högskola för att främja studenters hälsa

MÅL

I Göteborg har alla möjlighet till ett hälsosamt arbete

Ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor minskar inte bara den arbetsrelaterade ohälsan, de sociala skillnaderna i ohälsa och bidrar till en allmänt förbättrad folkhälsa utan är även en nödvändig förutsättning för en hållbar tillväxt.

För att nå målet ska stadens verksamheter:

- Stimulera att fler personer har möjlighet att försörja sig själv och sin familj
- Skapa hälsofrämjande arbetsplatser och arbetsvillkor
- Verka för att alla stadens verksamheter speglar Göteborgs stads befolkningssammansättning
- Verka för delaktighet och inflytande på alla arbetsplatser

MÅL

I Göteborg kan människor åldras med god livskvalitet

Sociala, fysiska, psykiska och ekonomiska livsvillkor påverkar förutsättningarna för ett åldrande med livskvalitet. Förutsättningarna för ett hälsosamt åldrande skapas tidigt i livet. Möjligheten att behålla hälsan långt upp i åren är en del i ett hållbart samhälle

För att nå målet ska stadens verksamheter:

- Öka möjligheter för alla äldre att ha inflytande i samhället och i sin vardag
- Verka för att äldre kan leva ett aktivt liv utifrån sina personliga förutsättningar och ge stöd för att behålla och utveckla sociala nätverk och mötesplatser
- Främja anpassning av boende och närmiljö utifrån äldres behov, utveckla det säkerhetsfrämjande arbetet

MÅL

I Göteborg har människor förutsättningar att ta eget ansvar för sin hälsa och gör det

Människors livsvillkor, levnadsvanor och hälsa hänger ihop och har en inbördes påverkan. Hälsosamma levnadsvanor omfattar sådant som en fysiskt aktiv livsstil, hälsosamma matvanor, sexuell hälsa, att avstå från tobak, narkotika och dopning samt ansvarsfull hantering av alkohol och spel. Att utöva sina intressen t ex i form av att delta i kulturevenemang och att ha en aktiv fritid främjar också hälsa.

För att nå målet ska stadens verksamheter:

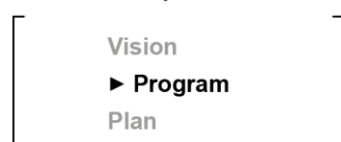
- Göra hälsoinformation tillgänglig för alla
- Stödja människor att omsätta hälsoinformation till handling
- Verka för fler hälsofrämjande mötesplatser och miljöer
- Verka för att öka och stödja allas möjlighet att ta kontroll över sin hälsa och sina levnadsvanor
- Stödja deltagande i ideellt arbete/föreningsverksamhet/idéburna organisationer och erbjuda möjligheter till kultur och fritidsaktiviteter för alla
- Verka för inköp av livsmedel av god kvalité samt främjande av hälsosamma matvanor
- Verka för att inga barn och unga börjar missbruka narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak

Göteborgs
Stad

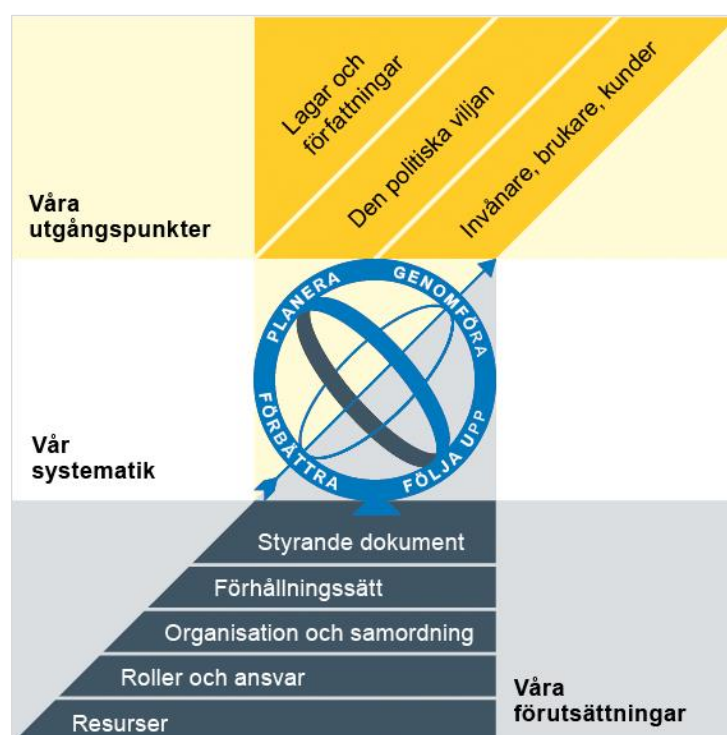
Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026

Planerande styrande dokument

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Dokumentnamn: Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026			
Beslutad av: Kommunfullmäktige	Gäller för: Nämnder och styrelser i Göteborgs Stad	Diarienummer: 1377/17	Datum och paragraf för beslutet: 2018-01-18, §10
Dokumentsort: Program	Giltighetstid: 2026-12-31	Senast reviderad: [Datum]	Dokumentansvarig: Avdelningschef utbildning, barn och unga, folkhälsa
Bilagor: [Bilagor]			

Innehåll

Inledning	4
Syftet med detta program	4
Vem omfattas av programmet.....	4
Bakgrund	4
Koppling till andra styrande dokument	4
Stödjande dokument	6
Uppföljning av detta program	6
Ramar – utgångspunkter	7
Programmet	8
Programmets struktur	8
Mål.....	9
Målområden.....	9
Målområde – Skapa god start i livet och goda uppväxtvillkor	11
Strategier för målområdet.....	12
Målområde - Skapa förutsättningar för arbete	14
Strategier för målområdet.....	14
Målområde – Skapa hållbara och jämlika livsmiljöer	16
Strategier för målområdet.....	17
Målområde – Skapa förutsättningar för delaktighet, inflytande och tillit	18
Strategier för målområdet.....	18
 Figurförteckning	
Figur 1 Program och planer som angränsar till Göteborgs Stads program för en jämlik stad.	5
Figur 2 Programmets övergripande struktur.....	8

Inledning

Syftet med detta program

Syftet med programmet är att, utifrån målet att Göteborg ska vara en jämlik stad, peka ut viktiga målområden som aktörer i Göteborg ska samlas kring för att tillsammans bidra till att minska skillnaderna i livsvillkor i staden.

Vem omfattas av programmet

Göteborgs Stads program för en jämlik stad omfattar samtliga nämnder och styrelser för perioden 2018–2026.

Bakgrund

Göteborgs Stad har under många år arbetat för, och engagerat sig i, frågor om social hållbarhet, mänskliga rättigheter och jämlika livsvillkor. Sedan flera år tillbaka pågår det ett gediget arbete med syftet att kraftsamla för att minska skillnaderna i livsvillkor i staden. Arbetet heter Jämlikt Göteborg – hela staden socialt hållbar.

Arbetet intensifierades än mer efter rapporten ”Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg” som togs fram år 2014. Rapporten visade att det fanns stora skillnader i livsvillkor mellan göteborgare, och i olika delar av staden. Kommunfullmäktige har i sin budget under flera år haft mål som syftar till att uppnå minskade skillnader i livsvillkor, men i samband med kommunfullmäktiges budget 2016 formulerades målet ”Göteborg ska vara en jämlik stad”. Samma mål fanns i kommunfullmäktiges budget 2017.

I sin roll som processägare för målet fick Social resursnämnd 2017 i uppdrag att ta fram ett långsiktigt program för Jämlikt Göteborg. Att vara processägare innebär att ha en ledande, samordnande och uppföljande roll för att i samverkan med andra arbeta för att nå kommunfullmäktiges mål. Utifrån Göteborgs Stads riktlinjer för styrande dokument benämns nu arbetet ”Göteborgs Stads program för en jämlik stad för 2018–2026”. Enligt riktlinjerna är ett program ett strategiskt styrande dokument som ska slå fast en politisk viljeinriktning för vad som ska uppnås inom ett visst område för en tidsatt period. Ett program innehåller ett fåtal mål och prioriterade strategier för att uppnå målen.

Vidare har social resursnämnd i samband med kommunfullmäktiges budget 2018 fått i uppdrag att ta fram en stadenövergripande plan utifrån Göteborgs Stads program för en jämlik stad för 2018–2026. I enlighet med stadens riktlinjer för styrande dokument ska planen konkretisera och operationalisera ett beslutat program. Planen ska ange konkret vad som ska uppnås för en tidsatt period. Planen ska ange vilka aktiviteter, insatser eller åtgärder som ska genomföras samt eventuellt vilka metoder som ska användas.

Koppling till andra styrande dokument

Kommunfullmäktiges budget är överordnad stadens övriga styrande dokument. Det här programmet tar sin utgångspunkt i kommunfullmäktiges mål att Göteborg ska bli en jämlik stad. Jämlikhet är ett omfattande begrepp och område och därför relaterar det till

många av stadens program och planer. Nedan listas några av de program och planer som angränsar till detta program.

Figur 1 Program och planer som angränsar till Göteborgs Stads program för en jämlik stad.

Styrandedokument	Fastställare/Beslut	Giltighet	Diarienummer
Dialog och samarbete - Ett samlat program för Göteborgs Stads trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete, beslutat i kommunfullmäktige	KF 2014-12-11	2014–2020	Dnr 0819/14
Förlängning av handlingsplan för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobaksområdet	KS 2015-10-21	2015–2016	Dnr 1327/15
Göteborgs stads plan mot våldsbejakande extremism	KF 2016-09-08	2016–2017	Dnr 2045/15
Göteborgs Stads folkhälsoprogram	KF 2013-06-13	Ej tidsbestämt	Dnr 1002/08
Göteborgs Stads plan för att förbättra HBTQ-personers livsvillkor	KF 2017-01-26	2017–2021	Dnr 1407/14
Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer	KF 2014-04-24 Komplettering/rev i KF 2015-09-10	2014–2018	Dnr 0637/10
Göteborgs stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning	KF 2015-06-11	2014–2020	Dnr 0896/13
Göteborgs Stads strategi och plan mot hemlöshet	KF 2015-05-07	2015–2018	Dnr 1410/14
Handlingsplan för arbetet med de mänskliga rättigheterna i Göteborgs Stad	KF 2016-06-02	Från 2016 och tills vidare	Dnr 0454/15
Handlingsplan för finskt förvaltningsområde	KS 2014-10-01	Från 2014 och tills vidare	Dnr 1033/13
Handlingsplan för nationella minoritetsfrågor	KS 2014-06-04	Från 2014 och tills vidare	Dnr 1221/11
Kulturprogram för Göteborgs Stad	KF 2013-11-07	2013–2021	Dnr 0782/13
Strategisk plan för suicidprevention	KF 2014-10-09	Ej tidsbestämt	Dnr 0576/13

Stödjande dokument

Social resursnämnd har tagit fram två rapporter om göteborgarnas livsvillkor. Dessa rapporter ger ett kunskapsunderlag till detta program. De två rapporterna är:

- Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg 2014
- Jämlikhetsrapport 2017

Uppföljning av detta program

Programmet följs upp två gånger under programperioden. En första uppföljning sker genom jämlikhetsrapporten år 2021 och en andra genom jämlikhetsrapporten år 2025. Uppföljningarna ska genomföras av social resursnämnd och de ska rapporteras till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

Uppföljningen kommer genomföras på två olika sätt. För det första kommer måluppfyllelsen att följas upp genom statistiska indikatorer som rör målet. För att kunna synliggöra hur livsvillkoren ser ut för göteborgarna oavsett socioekonomisk status, geografisk hemvist, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning - krävs det i vissa fall att de kvantitativa data som finns tillgängliga i dag kompletteras med nya statistiska data samt med andra typer av kvalitativa data. På detta sätt kan det göras en samlad analys av livsvillkoren och jämlikheten i Göteborg. I förlängningen kan en bedömning göras över hur hälsan och sammanhållningen bland göteborgarna ser ut.

Det andra sättet som programmet följs upp på är genom en utvärdering av processerna och arbetssätten inom de fyra målområdena som pekas ut i detta program. Uppföljningen av processen görs med fokus på hur nämnder och styrelser arbetar med respektive målområde och strategi och den förutsätter hänsyn till både kvantitativa indikatorer och kvalitativa data.

Utöver uppföljningen av programmet kommer målet också följas upp genom den årliga uppföljningen. Den uppföljningen kommer att följa upp måluppfyllelsen utifrån de indikatorer som stadsledningskontoret har arbetat fram för målet. Indikatorerna är följande:

- Inkomstskillnader
- God hälsa
- Mellanmänsklig tillit
- Kontantmarginal
- Godkända betyg

Det är viktigt att uppföljningen av programmet synkroniseras med stadens ordinarie uppföljningsrutiner, vilka ses över inför varje mandatperiod. Därmed kan programmets uppföljning komma att ändras.

Ramar – utgångspunkter

Internationell och svensk lagstiftning ger en tydlig tyngd åt arbetet med jämlikhet och att ge alla göteborgare, oavsett socioekonomisk status, geografisk hemvist, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning, likvärdiga livsvillkor och förutsättningar. I detta avsnitt lyfts endast några av de internationella konventioner och åtagande och nationella lagar av betydelse för jämlikhet.

En grundläggande utgångspunkt är FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som Sverige, tillsammans med tillhörande konventioner, har åtagit sig att följa. Förklaringen om de mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. En grundläggande princip är att inte bli diskriminerad.

De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan staten och enskilda människor. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten gentemot individen. Staten ska skydda individen från ingrepp i de grundläggande friheterna, från olika typer av övergrepp och tillgodose individens grundläggande behov. De mänskliga rättigheterna är okränkbara och odelbara. De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla och envar.

I Sverige skyddas de mänskliga rättigheterna av tre grundlagar: regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Regeringsformen slår fast att det allmänna ska trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa. Det allmänna ska också verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Regeringsformen anger också att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Vidare ska det samiska folkets och etniska, språkliga, religiösa och nationella minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv främjas.

En annan internationell överenskommelse som också lyfter jämlikhet är FN:s *Agenda 2030*. Utöver internationella konventioner och åtaganden samt Sveriges grundlagar reglerar också nationell lagstiftning området för jämlikhet. Relevanta lagar i sammanhanget är kommunallagen, diskrimineringslagen, socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen, skollagen samt plan- och bygglagen. På kommunal nivå tillkommer därutöver reglementen, ägardirektiv och andra styrande dokument som reglerar förutsättningarna för jämlikhetsområdet.

Programmet

Göteborg är en stad där det finns möjligheter till utveckling för både invånare, näringsliv och andra organisationer. Även om Göteborg för de flesta är en bra stad att växa upp och leva i så står Göteborg inför stora jämlikhetsutmaningar som bland annat påvisades i rapporter 2014 och 2017. Göteborg är en segregerad stad med påtagliga skillnader i livsvillkor, så som utbildningsnivå, inkomst och förvärvsfrekvens mellan olika grupper och mellan göteborgare som lever i olika delar av staden. Rapporterna visade att dessa skillnader gett upphov till ojämlik hälsa i befolkningen.

Samtidigt finns en stark ambition att skapa en jämlik stad att växa, leva och verka i. Detta är Göteborgs Stads program om jämlikhet, och det pekar ut den fortsatta färdriktningen för hur Göteborg i framtiden ska kunna bli en mer jämlik stad. Programmet ingår i stadens övergripande arbete med social hållbarhet. I enlighet med stadens riktlinjer är detta program ett strategiskt styrande dokument som slår fast den politiska viljeinriktning för vad som ska uppnås inom området jämlikhet under perioden 2018–2026.

Med ett program för jämlikhet kan Göteborgs Stad peka ut viktiga mål och strategier som aktörer i Göteborg, både inom och utom den kommunala organisationen, kan samlas kring för att minska skillnaderna i livsvillkor i staden. Ett jämlikt samhälle med jämlika livsvillkor, där alla invånare erbjuds likvärdig tillgång till olika välfärdstjänster, kommunal service och livsmiljöer av god kvalitet leder till många positiva effekter. Två av de faktorer som påverkas positivt av jämlikhet är befolkningens hälsa och sociala sammanhållning. Alla vinner på en mer jämlik stad, såväl individ som samhälle, både de som lever nu och kommande generationer.

Programmets struktur

Detta program inleds med en beskrivning av målet med Göteborgs Stads jämlikhetsarbete. Därefter beskrivs var och ett av de fyra målområdena som stadens jämlikhetsarbete kommer fokusera på för att uppnå målet. Efter beskrivningen av varje målområde följer strategier som är av betydelse för arbetet. Varje målområde har mellan fem och sju strategier som anger fokus för arbetet.

Figur 2 Programmets övergripande struktur

Mål

Målet med Göteborgs Stads jämlikhetsarbete är att:

- **Göteborg ska vara en jämlik stad.**

Målet fokuserar på att öka jämlikheten i Göteborg genom att skapa likvärdiga livsvillkor för alla göteborgare, oavsett socioekonomisk status, geografisk hemvist, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning.

I ett jämlikt samhälle fördelas såväl resurser som ekonomiskt och politiskt inflytande utifrån allas lika värde och rättigheter. I jämlika samhällen har alla likvärdig tillgång eller möjligheter till att förvärva resurser och förmågor för att tillvarata och påverka samhällsutvecklingen och sina liv. Ojämlikhet handlar om bristen på likvärdig tillgång till, eller möjligheter att förvärva, dessa resurser och förmågor.

Göteborgs Stad har valt att fokusera jämlikhetsfrågan kring de livsvillkor som människor lever under, vilka bland andra omfattar en god uppväxt, en bra utbildning, ett gott arbete, en god försörjning, ett bra boende, en god livsmiljö samt delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen och sina liv. Om människor inte har likvärdiga uppväxtvillkor, utbildningschanser, livsmiljöer, tillgång till det offentliga rummet och bostäder, arbetsmöjligheter, delaktighet och inflytande är inte livsvillkoren jämlika. Särskilt inte om det finns en systematik i ojämlikheten mellan, och diskriminering av, olika grupper. I ett jämlikt samhälle har därför alla människor lika rättigheter och möjligheter till goda livsvillkor.

Målområden

I detta program lyfts fyra målområden fram som tillsammans visar vad det samlade jämlikhetsarbetet i Göteborgs Stad ska rikta in sig mot för att nå målet att Göteborg ska var en jämlik stad¹. De fyra målområdena, med tillhörande strategier, är:

- Skapa god start i livet och goda uppväxtvillkor
- Skapa förutsättningar för arbete
- Skapa hållbara och jämlika livsmiljöer
- Skapa förutsättningar för delaktighet, inflytande och tillit

De målområden som ingår i detta program lyfts fram eftersom de av flera olika anledningar är betydelsefulla för att skapa likvärdiga livsvillkor och öka jämlikheten i Göteborg. Att förbättra livsvillkoren får göteborgarna, och öka jämlikheten i staden, utgör en viktig del av det kommunala grunduppdraget. Göteborgs Stad arbetar varje dag med att på olika sätt förbättra livsvillkoren för invånarna genom att fördela resurser och tillhandahålla verksamhet bland annat i form av stöd, omsorg, skola och hållbar stadsutveckling. Även om Göteborgs Stad inte har full rådighet över de komplexa samhällsproblem och trender som ligger bakom skillnader i livsvillkor, så är avsikten med målområdena att kraftsamla och skapa ett gemensamt fokus i förvaltningarnas och

¹ Målområdena beskriver inte hur arbetet är eller ska vara organiserat (t.ex. inom ramen för Jämlikt Göteborg - hela staden socialt hållbar).

bolagens arbete med att skapa likvärdiga livsvillkor. Arbetet med målområdena ska stärka det kommunala grunduppdraget.

Vidare är syftet med målområdena att lyfta fram betydelsen av att förebygga ojämlika livsvillkor genom tidiga åtgärder och insatser i barns liv. Det lyfts särskilt fram inom målområdet ”God start och goda uppväxtvillkor”. Att satsa på tidiga åtgärder och insatser i barns liv och att försöka förebygga ojämlikhet handlar om att investera för framtiden. Ojämlikhet i livsvillkor innebär stora kostnader för samhället. Främjande och förebyggande åtgärder i ett tidigt skede i barns liv kan innebära stora vinster för såväl individer som samhälle.

Tidiga åtgärder och insatser för förbättrade livsvillkor kan, och ska, också bedrivas under hela livet. Det är alltid bättre att tidigt främja en positiv utveckling än att försöka bryta ett negativt förlopp i ett senare skede. Därför är det viktigt att jämlikhetsarbetet utgår från ett livscykelperspektiv. Genom främjandet av en god start i livet, utbildning, arbete och goda livsmiljöer kan personer förhindras att hamna i utanförskap. De målområden som pekas ut i detta program syftar till att tillsammans täcka in flera viktiga livsvillkor över hela livscykeln.

Det finns flera förutsättningar som är viktiga att beakta för att arbetet med målområdena ska bli framgångsrikt och därmed nå målet om att Göteborg ska vara en jämlik stad. För det första är det viktigt med samverkan och delaktighet kring jämlikhetsarbetet. Jämlikhet är en komplex och tvärspektoriell fråga, och ingen enskild förvaltning eller enskilt bolag kan på egen hand hantera dessa utmaningar. För att arbetet med målområdena ska lyckas krävs samverkan, såväl inom den kommunala organisationen, som med nationella och regionala aktörer samt med aktörer i näringsliv, akademi och civilsamhälle. Att delaktiggöra professioner, invånare, civilsamhälle, akademi och andra handlar om att skapa förutsättningar för kunskapsinhämtning och att göra jämlikhetsarbetet relevant och inkluderande för dem det berör.

En andra viktig förutsättning för arbetet med målområdena är att synliggöra olika diskrimineringsgrunder i varje målområde genom ett normmedvetet² och intersektionellt³ arbetssätt. Vi som är verksamma eller är förtroendevalda inom Göteborgs Stad behöver analysera hur jämlikhetsarbetet inom varje målområde påverkar, och påverkas av, olika maktordningar. Analysen är viktig för att inte riskera att reproducera de systematiska skillnader i livsvillkor som finns mellan olika grupper.

För det tredje är det viktigt att vi som är verksamma eller är förtroendevalda inom Göteborgs Stad har ett helhetsperspektiv på jämlikhetsarbetet. Målområdena utgör en helhet och det går inte att arbeta med dem åtskilda från varandra. Arbetet med ett målområde stärker och påverkar arbetet med ett annat. Samordning mellan berörda

² Normmedvetenhet är att utifrån en normkritisk analys arbeta normmedvetet. Normkritik är ett ifrågasättande av föreställningar om vad som anses vara normalt respektive avvikande. Normkritiken används för att synliggöra exkluderande och diskriminerande strukturer. Fokus riktas mot det som uppfattas som ”normalt” istället för mot dem som bryter mot normen. (Göteborgs Stads plan för jämställdhet och Göteborgs Stads plan för att förbättra HBTQ-personers livsvillkor)

³ Intersektionalitet avser ett analytiskt begrepp som används för att synliggöra hur olika maktordningar samverkar. Används vanligtvis i Sverige för att utifrån samspelet mellan diskrimineringslagens sju grunder studera hur relationer av överordning och underordning skapas och upprätthålls. (Göteborgs Stads plan för jämställdhet och Göteborgs Stads plan för att förbättra HBTQ-personers livsvillkor)

aktörer inom och mellan respektive målområde är därför viktigt för att nå målet om att Göteborg ska vara en jämlik stad.

För det fjärde är det viktigt att strategierna inom respektive målområde anpassas till de specifika frågor som hanteras. Ibland behöver insatserna vara generella och riktas till alla invånare, medan de ibland behöver riktas till dem som är i störst eller särskilt behov av stöd. Här behöver det göras kontinuerliga analyser för att få bättre kunskap om hur behoven ser ut och förändras under programtiden.

Ytterligare viktiga förutsättningar för ett lyckat jämlikhetsarbete är att arbetet är kunskaps- och erfarenhetsbaserat. Därtill behöver det vara långsiktigt. Att förändra och förbättra göteborgarnas livsvillkor tar lång tid och uthållighet och tålamod är väsentligt om arbetet ska bli framgångsrikt.

Nedan beskrivs målområdena. Efter beskrivningen av varje målområde följer de strategier som är av betydelse för arbetet.

Målområde – Skapa god start i livet och goda uppväxtvillkor

En god start i livet är avgörande för barns livsvillkor och hälsa, både under uppväxten och senare i vuxenlivet. Att få en god start i livet med goda ekonomiska och fysiska uppväxtvillkor, trygga relationer till vuxna, goda kamratrelationer samt lek och lärande, är viktigt för att uppnå kognitiva, mentala, sociala och motoriska färdigheter. Att barn tillgodogör sig en god utbildning, lever i en trygg social miljö med trygga ekonomiska villkor påverkar deras livsvillkor och möjligheter senare i livet. De erfarenheter, kunskaper och färdigheter som barnet får är en grund för att utveckla nya färdigheter och kunskaper.

Alla barn i Göteborg har inte samma förutsättningar för en god start i livet och goda uppväxtvillkor. Ojämlighet i livsvillkor och möjligheter mellan olika familjer bidrar till att barn har skilda förutsättningar att utvecklas under sin uppväxt. Alla föräldrar har inte samma sociala och ekonomiska resurser och förutsättningar. De socioekonomiska förhållandena och den strukturella diskrimineringen avspeglar sig på detta sätt i barns olika uppväxtvillkor.

Att varje barn och ungdom oavsett socioekonomisk status, geografisk hemvist, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggningen får en god start i livet och en god uppväxt är därför centralt för att uppnå likvärdiga livsvillkor och förutsättningar för nå en jämlik stad. Detta är en utgångspunkt för samtliga strategier i målområdet.

Göteborgs Stad har möjlighet att påverka barns uppväxtvillkor genom exempelvis förskola, skola, socialtjänst, kultur och fritid samt goda livsmiljöer. Men att skapa förutsättningar för barns uppväxtvillkor delas också av andra aktörer, så som Västra Götalandsregionen och staten, och samverkan med dem är därför centralt för att lyckas skapa goda uppväxtvillkor. Även samverkan med civilsamhället och Sveriges Kommuner och Landsting är viktigt.

Strategier för målområdet

Ge varje barn möjlighet att utvecklas till sin fulla potential

Den här strategin handlar om att, i samverkan med Västra Götalandsregionen och civilsamhället, vidareutveckla familjecentrerat arbetssätt i Göteborgs Stads verksamheter. Syftet är att förbättra uppväxtvillkoren för barn och unga genom ett stärkande av familjen. I ett familjecentrerat arbetssätt tar insatser för barn och unga sin utgångspunkt i hela familjens livsvillkor. Det familjecentrerade arbetssättet behöver också utvecklas genom ett normmedvetet förhållningssätt för att kunna nå familjer som staden idag har svårt att nå.

Förskolan och skolan är viktiga arenor och har centrala roller i det familjecentrerade arbetssättet, främst utifrån sitt kompensatoriska uppdrag som regleras i skollagen. Det är genom det kompensatoriska uppdraget vi främst kan minska skillnader i livsvillkor. Att arbeta med det kompensatoriska uppdraget är att arbeta med likvärdighet och inkludering som i sin tur bidrar till att minska skillnader i livsvillkor. I Göteborgs Stads förskoleutredning⁴ och skolutredning⁵ identifieras ett antal förstärkningsområden som bland annat syftar till att skapa likvärdighet och inkludering. Dessa förstärkningsområden är: 1) Ökad kvalitet i undervisningen för att öka barnens/elevernas lärande, 2) Tydligare ansvar, styrning och ledning för att öka barnens/elevernas kunskapsresultat, 3) Ökad likvärdighet mellan förskolor/skolor för att alla barn/elever ska få tillgång till undervisning av hög kvalitet och kompensera för olika förutsättningar.

Fokusera på tidiga insatser

Barn och unga och deras vårdnadshavare ska kunna erbjudas tidiga samordnade insatser och därmed förhindra utveckling av allvarlig problematik. Att satsa tidigt i barns och ungas utveckling är något som har visat resultat, både för individen och samhället. Små främjande och förebyggande insatser tidigt i ett barns liv kan ge stor effekt. Göteborgs Stad behöver satsa än mer på tidiga insatser för barn för att kunna nå målet att Göteborg ska vara en jämlik stad.

Stärka vuxna runt barn

Vårdnadshavaren är den viktigaste resursen under ett barns uppväxt, både för anknytning, tidig språkutveckling och möjligheterna att klara skolan. Vårdnadshavare och andra vuxna i barn och ungas direkta närhet har en unik möjlighet att främja deras hälsa och utveckling.

Den här strategin handlar om att Göteborgs Stad i samverkan med Västra Götalandsregionen och civilsamhället vidareutvecklar föräldraskapsstöd i stadens verksamheter. Framför allt handlar det om att tillgängliggöra föräldraskapsstöd till alla familjer, samt säkerställa att stödet når de familjer som behöver det mest. Föräldraskapsstödet behöver också utvecklas och inkluderas med ett normmedvetet förhållningssätt för att kunna nå grupper som staden idag har svårt att nå.

⁴ Förskoleutredningen: "Tid och genomförande plan för etablering av förskolenämnd och grundskolenämnd" dnr 0383/17. Beslutad i kommunstyrelsen 2017-04-05 och i kommunfullmäktige 2017-04-20.

⁵ Skolutredningen: "Redovisning av kommunstyrelsens uppdrag om att genomföra en utredning av styrning och ledning av grundskolan (F-9), grundsärskolan och skolbarnomsorgen i Göteborgs Stad", dnr 1111/17. Beslutad i kommunstyrelsen 2018-01-11.

Främja barns språkutveckling på samtliga arenor där barn och unga vistas

Språkutveckling är en grundläggande del av ett barns utveckling med nära relation till andra aspekter av barns utveckling, så som dess kognitiv, sociala och motoriska utveckling. Språkutveckling handlar om mer än det talade språket, och ringar in alla olika sätt som barn och unga kommunicerar på.

Tidiga läs- och berättarupplevelser har stor betydelse för ett barns språkutveckling, skolgång och möjligheter längre fram i livet. Vårdnadshavaren är den viktigaste resursen för barnets språkutveckling. Att öka kunskap och medvetenhet hos vuxna runt barnet om vikten av läs- och berättarstunder är därför angelägenhet. För att varje barn ska ges möjlighet till en god språklig start i livet behöver verksamheter som möter barn, unga och vårdnadshavare ha god insikt och förståelse om språkets betydelse för jämlika livsvillkor.

Ge barn och unga möjlighet till att stärka sociala nätverk och förmågor

En betydelsefull del i utvecklingen av barns och ungdomars sociala förmågor är att de får möjlighet att träffa och interagera med andra. Göteborgs Stad ska underlätta möten mellan barn och ungdomar genom användandet av befintliga, eller skapandet av nya, mötesplatser. Att samarbeta med andra skapar tilltro till andras välvilja och stärker tilliten mellan dem som deltar i samarbetet. Genom att skapa sammanhang där barn och ungdomar från olika delar av befolkningen och staden möter varandra stärks den sociala sammanhållningen i samhället.

Ge barn och unga möjlighet till delaktighet, inflytande och rätt att vara sig själva

Alla barn och unga har rätt att mötas som resursstarka och kompetenta individer utifrån sina egna unika förutsättningar och behov. Göteborgs Stad ska arbeta för att alla barn och unga ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter, bli lyssnade på samt ha inflytande över frågor som berör deras liv. Alla barn och unga ska ha möjlighet att komma till tals och bli respekterade i frågor som de direkt berörs av. I synnerhet ska Göteborgs Stad verka för att skapa möjligheter till delaktighet och inflytande för barn och unga i stadens verksamheter. Göteborgs Stad ska verka för att alla barn och unga har ett liv som är fritt från diskriminering, våld, trakasserier och kränkande behandling.

Barn och unga ska ha en tillgänglig och meningsfull fritid

Vid sidan av lärandet inom utbildningssystemet har även fritiden stor betydelse för barns och ungas utveckling. Göteborgs Stads kulturverksamhet ska därför utformas och utvecklas med hänsyn till barn och ungas utveckling. Barn och ungas kreativitet ska uppmuntras och de ska ha rätt till kulturövning och eget skapande oavsett uttrycksform. Barn och unga ska kunna påverka såväl kulturutbudet som formandet av staden och ges möjlighet att till fullo delta i kulturell och konstnärlig verksamhet. Lika viktigt som att underlätta och stödja barn och ungas egen kreativitet och skaparlust är att ge dem möjlighet att ta del av professionella konstupplevelser.

Göteborgs Stad ska på ett inkluderande och icke-diskriminerande sätt värna allas rätt till en meningsfull fritid. Ett brett utbud av idrotts- och föreningsaktiviteter är viktigt för att fånga upp barns och ungas intressen och främja deras utveckling samt stärka deras sociala deltagande. De aktiviteter som erbjuds ska vara möjliga att delta i, även för människor som har begränsade ekonomiska resurser och funktionsnedsättning. Göteborgs Stad ska analysera och synliggöra vilka grupper av göteborgare som staden inte når ut till med sitt kultur- och fritidsutbud. Strategin ska också fokusera på att öka barn och ungas möjligheter till att kunna påverka sin fysiska miljö.

Målområde - Skapa förutsättningar för arbete

Arbete, utbildning och lärande utgör betydande delar av människors livsvillkor. Genom områdenas starka koppling till människors försörjningsmöjligheter är de centrala för att nå målet att Göteborg ska vara en jämlik stad. Att ha ett arbete stärker människors känsla av kontroll över det egna livet och deras delaktighet i samhället. Arbete är en bas för människors identitet och sociala liv. Människor som arbetar har i regel också bättre hälsa än de som saknar ett arbete eller en sysselsättning.

Kraven på arbetsmarknaden har höjts i takt med att samhället har förändrats. Utbildning är oftast en förutsättning för att få ett arbete och egen försörjning. Sambandet mellan arbetslöshet och utbildning är mycket tydligt. Ju längre utbildning desto lägre arbetslöshet. Det är därför viktigt att stärka möjligheterna till att kunna fullfölja en utbildning, till exempel på gymnasiet. En nyckel här är att ge invånarna förutsättningar till utbildning och lärande samt främja ett livslångt lärande. Detta innefattar också kompetens- som utbildningsstöd för dem som idag saknar ett arbete.

I Göteborg skiljer sig arbetslöshets- och utbildningsnivåerna åt i befolkningen. Förutsättningarna till arbete är inte likvärdiga. En viktig utgångspunkt att beakta är att förutsättningarna för utbildning och arbete skiljer sig åt mellan olika göteborgare utifrån deras socioekonomiska status, geografiska hemvist, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etniska tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuella läggning. Detta är en utgångspunkt för samtliga strategier i målområdet.

Genom att skapa förutsättningar för utbildning och arbete och genom att arbeta normmedvetet och motverka strukturell diskriminering på arbetsmarknaden kan Göteborgs Stad i samverkan med andra aktörer förbättra möjligheterna till att fler får ett arbete och därmed goda förutsättningar att försörja sig.

Strategier för målområdet

Matcha kompetens för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden

För att människor ska utvecklas till sin fulla potential behöver de ges förutsättningar som är rimliga. Göteborgs Stad ska arbeta för att arbetsgivare ska överväga vilka kompetenskrav de har och att de inte ska kräva mer än vad som behövs för att få en anställning hos dem. Genom att anpassa kraven till det som verkligen behövs kan arbetstagare hitta vägen in till arbetsmarknaden och sedan i takt med sina förutsättningar utveckla sig själva och sitt arbete.

Skräddarsy utbildning och lärande för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden

Varje person har med sig unika och olika erfarenheter och kunskaper. Valideringen av yrkeskunskaper inom Göteborgs Stads verksamheter behöver kunna ta reda på vad individen kan för att den ska kunna få tillgång till utbildning på en lämplig nivå. En professionell validering, som verkligen validerar personens yrkeskunskaper, är ett verktyg för att kunna erbjuda den kompetensutveckling som behövs för inträde på arbetsmarknaden.

Arbeta för att ge rätt information till arbetsgivare

Arbetsgivare behöver veta vilka former av stöd som kan erbjudas för att kunna ta emot arbetstagare med särskilda behov. Göteborgs Stad har tillsammans med Arbetsförmedlingen ett stort ansvar för att ge arbetsgivarna rätt information för att den enskilde ska kunna komma in på arbetsmarknaden.

Underlätta första steget in på arbetsmarknaden

Idag krävs det i regel en gymnasieutbildning för att kunna få ett första jobb. Det är ett hinder för personer som saknar fullständiga gymnasiebetyg. Med ett annat sätt att betrakta kompetens kan staden erbjuda människor en första anställning som fokuserar på att ge möjlighet till kompetensutveckling och att nå en gymnasieexamen, i en takt som anpassas till individen. Ett sätt att komma dit är att stadens förvaltningar och bolag erbjuder assisterande tjänster utifrån det stegvisa jobb- och kunskapslyftet.

Bredda möjligheten till inträde på arbetsmarknaden

Kraven på arbetstagare kan anpassas till de förutsättningar och möjligheter som enskilda individer har. Genom att stimulera utveckling av sociala företag och arbetskooperativ kan Göteborgs Stad ge personer som har svårigheter att få eller behålla ett arbete möjligheter till arbetsintegrering och anställning.

Verka för livslångt lärande

En viktig del i arbetet med ett livslångt lärande är att Göteborgs Stad skapar förutsättningar för att unga ska kunna fullfölja sina gymnasiestudier. En annan viktig del i arbetet med ett livslångt lärande är vuxenutbildningen. Vuxenutbildningens viktigaste uppgift är att minska skillnaderna i livsvillkor genom att ge människor möjlighet att kompensera för ofullständig gymnasieutbildning och få förutsättningar att möta förändringar på arbetsmarknaden.

Utveckla arbetsgivarrollen

I sin roll som Göteborgs största arbetsgivare har Göteborgs Stad en unik möjlighet att erbjuda stadens invånare anställning. Göteborgs Stad ska vara en inkluderande arbetsgivare genom skapandet av en god arbetsmiljö med öppenhet för mångfald. En god arbetsmiljö innefattar respekt, delaktighet, medinflytande, arbetsglädje, utveckling, jämställdhet samt motverkandet av diskriminering. Genom att organisera arbetet på ett annat sätt öppnas nya möjligheter upp för att anställa invånare som idag har svårt att finna jobb på en arbetsmarknad med allt högre krav på kompetens. Göteborgs Stad ska fortsätta förtydliga och tillämpa en icke-diskriminerande och normkritisk rekryteringsprocess.

Målområde – Skapa hållbara och jämlika livsmiljöer

Den fysiska miljön vi lever och verkar i, det vill säga livsmiljön, har stor betydelse för människors livsvillkor. Den fysiska miljöns utformning kan öka tryggheten och främja sammanhållning mellan grupper i samhället på individ-, områdes- och befolkningsnivå. Men känsla av otrygghet behöver inte alltid vara platsbunden med koppling till den fysiska miljön och brottsligheten. Känslan kan också vara ett uttryck för bristande mellanmänsklig tillit och tillit till institutionerna samt socioekonomiska faktorer.

Det finns vissa grundläggande förutsättningar för en hållbar och jämlik livsmiljö. Det är att ha en trygg boendemiljö, att känna tillhörighet, en passande och ekonomiskt överkomlig bostad samt en närmiljö som är omhändertagen och välfungerande. Det handlar också om att ha tillgång till stadens resurser i form av bland annat service, arbetsplatser, kollektivtrafik, offentliga platser och grönområden. Det handlar även om att säkerställa plats för rekreation och samspel för barn och unga genom tillgång till friytor och bra utemiljöer för lek och utevistelse vid bostäder, fritidshem, förskolor och grundskolor. Genom att motverka boendesegregation och främja goda boendemiljöer skapas förutsättningar för mer jämlika livsvillkor.

Hemlöshet, otrygga boendeförhållanden, trångboddhet och en segregerad boendemiljö påverkar jämlikheten, hälsan och den sociala sammanhållningen negativt. Konsekvenserna av bristen på bostäder är särskilt påtaglig för grupper som är nya på bostadsmarknaden. Enligt den statistik som finns i dag kan det handla om unga, nyanlända, personer med funktionsnedsättning, de som saknar anställning, har låga inkomster, är skuldsatta eller har hälsoproblem som psykisk ohälsa eller missbruksproblem.

Ojämlikheter i livsmiljöer och att staden är segregerad påverkas av flera olika faktorer. Det rör sig bland annat om statlig bostads- och finanspolitik, inkomstförhållanden, bostadsmarknadens sätt att fungera, hur stadens delar planeras med olika typer av bostäder, upplåtelseformer, trafiksystem och service av olika slag och hur staden hänger ihop och skapar en helhet. Det handlar också om strukturell diskriminering på bostadsmarknaden.

Stadsutveckling är komplex med många aktörer och många målkonflikter. Staden med dess nämnder, förvaltningar och bolag har möjlighet att påverka utvecklingen mot en mer jämlik och sammanhållen stad. Det kan ske genom exempelvis kommunal service, investeringar, planering av markens användning, markinnehav och allmännyttigt bostadsinnehav. Ansvaret delas också av många andra aktörer inom både näringsliv och lokalsamhällen.

Det är inte enskilda punktinsatser eller projekt som kan ge de stora effekterna, utan det är sannolikt uthållighet och en rad olika åtgärder av olika omfattning som behöver genomföras för att livsmiljöerna ska bli mer jämlika. Staden ska byggas och utvecklas för alla, oavsett socioekonomisk status, geografisk hemvist, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning. Detta är en utgångspunkt för samtliga strategier i målområdet.

Strategier för målområdet

Öka delaktighet och inflytande i stadsutvecklingen

Invånare är experter på sin egen livsmiljö och ska ges möjligheter till inflytande och delaktighet i utvecklingen av samhället och livsmiljön.

Genom ett normmedvetet och gemensamt förhållningssätt till medborgardeltagande och kommunikation om stadens olika livsmiljöer kan en mer sammanhållen stad utvecklas. Genom att genomföra dialoger, sociala konsekvensanalyser och barnkonsekvensanalyser kan beslut om åtgärdsförslag baseras på den kunskap och de erfarenheter som finns hos dem som använder eller bor på platsen, men också på den samlade kunskap som finns inom stadens organisation som helhet.

Skapa förutsättningar för en fungerande närmiljö

Människans och platsens identitet kan stärkas och tryggheten kan öka med en jämlik tillgång till väl gestaltade och omhändertagna miljöer. Samspel, lek och fysisk aktivitet kan stimuleras genom likvärdiga förutsättningar för kultur, rekreation, idrott och offentliga rum. Det är också viktigt att säkerställa plats för rekreation och samspel för barn och unga genom tillgång till friytor och bra utemiljöer för lek och utevistelse vid bostäder, fritidshem, förskolor och grundskolor. Genom att kulturen och grönområden integreras i stadsutvecklingen skapas en attraktiv livsmiljö och stadens karaktär och historia bli tydlig för boende och besökare. God luftkvalitet, minskad påverkan av buller och tillgång till grönstruktur samt likvärdig tillgång till goda förskole- och skolmiljöer ger stimulerande livsmiljöer på jämlika villkor.

Minska boendesegregation

Genom att komplettera med det som saknas och genom olika upplåtelseformer, bostadstyper och kostnadsnivåer i hela staden kan en större blandning på områdesnivå nås. Avstånden mellan människor minskar när stadens och stadsdelarnas olika delar länkas ihop och genom att barriärer, både mentala och fysiska, överbryggas. Vardagslivet underlättas om service, både social och kommersiell, finns över hela staden. Genom god kvalitet på byggnader och i stadsrum i hela staden kan skillnader utjämnas.

Öka tillgången till bostäder

Genom bostadsförvaltning, bostadsbyggande och renoveringar som svarar mot verkliga behov ska Göteborgs Stads verka för att alla göteborgare ges förutsättningar till en lämplig bostad och en bra livsmiljö. De allmännyttiga bostadsföretagen har en viktig roll att spela.

Jämlik tillgång till stadens resurser

Samband och rumsliga miljöer mellan stadsdelsområden på lokal och regional nivå behöver skapas för att stärka möten mellan människor och inge en känsla av trygghet. Infrastrukturen ska stödja en jämlik tillgänglighet till hela staden, både mental och fysisk. Genom väl analyserad planering och prioriteringar utifrån målet att Göteborg ska vara en jämlik stad kan stadens resurser i form av bland annat service, arbetsplatser och kultur bli mer jämlikt tillgängliga.

Målområde – Skapa förutsättningar för delaktighet, inflytande och tillit

Makt över det egna livet och delaktighet i samhället är fundamentala livsvillkor för varje människa. En betydelsefull del i skapandet av en jämlik stad är arbetet med att skapa förutsättningar för delaktighet, inflytande och tillit för alla göteborgare, oavsett socioekonomisk status, geografisk hemvist, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning. Detta är en utgångspunkt för samtliga strategier i målområdet.

På samhällelig nivå handlar delaktighet och inflytande om möjligheten att delta i styret av det gemensamma. Delaktighet och inflytande handlar också om invånarnas möjligheter att delta i civilsamhället, i folkrörelser och i lokalsamhället. Delaktighet och inflytande är också viktigt på individnivå för att minska skillnaderna i livsvillkor. Det är en fråga om kontroll, inflytande och delaktighet i det dagliga livet, i till exempel skolan, i bostadsområdet och i rollen som brukare av olika offentliga tjänster. Det kan vidare handla om gemenskap i sociala nätverk i vardagen.

Delaktighet är både en grundlagsstadgad rättighet och en grundläggande princip för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Delaktighet är en viktig förutsättning för förbättrade livsvillkor i alla delar av livet. Ett viktigt deltagande och inflytande är viktigt för tilliten i samhället och stärker banden mellan människor. Med tillit avses i detta sammanhang en förhoppning om andra aktörers framtida pålitlighet, och genom ett aktivt deltagande i civilsamhälle och samhällsliv skapas länkar mellan människor. Att lösa problem tillsammans med andra skapar tilltro till deras välvilja och stärker därmed tilliten mellan människor.

Att det finns reglerade rättigheter är långt ifrån tillräckligt för att uppnå ett jämlikt deltagande eller inflytande eftersom vissa grupper trots detta utsätts för systematisk och strukturell diskriminering. I Göteborg skiljer sig deltagandet åt mellan olika grupper och på olika nivåer (samhällelig nivå, gruppnivå och individnivå). Därtill finns det betydande skillnader i nivåer av tillit i befolkningen, och i upplevelsen av social isolering.

Göteborgs Stad har möjlighet att skapa förutsättningar för delaktighet och inflytande inom ramen för den representativa demokratin.

Strategier för målområdet

Systematiskt integrera delaktighetsperspektivet

Delaktighet kan både ses som ett eget målområde och som ett perspektiv som kan genomsyra de andra målområdena. Då delaktighet är en viktig förutsättning för förbättrade livsvillkor i alla delar av livet (från samhällsnivå till gruppnivå och individnivå) behöver perspektivet inkluderas i alla de övriga målområdena. Delaktighet och tillit är faktorer som samverkar med andra livsvillkor inom andra målområden med konsekvenser för jämlikhet.

Öka valdeltagande

Deltagande i de allmänna valen är grundbulten i delaktighet och inflytande på den samhälleliga nivån. En viktig strategi för att öka delaktigheten och inflytandet i samhället är att Göteborgs Stad genom olika satsningar fortsätter att arbeta för att öka

valdeltagandet bland grupper med lågt valdeltagande och som Göteborgs Stad har svårt att nå.

Skapa inkluderande medborgardialog

För att öka deltagande och inflytande och därmed stärka jämlikheten ska Göteborgs Stad fortsätta bedriva medborgardialoger utifrån de riktlinjer som finns samlade i dokumentet ”Göteborgs Stads principer för medborgardialog”, och inom den representativa demokratins ramar. För att dialogerna ska kunna bidra till en ökad jämlikhet är det viktigt att processerna utgår ifrån ett normmedvetet förhållningssätt för att inkludera grupper som staden har svårare att nå.

För att möjliggöra inflytande och delaktighet genom dialog så behöver Göteborgs Stad också stärka sin kapacitet och förmåga att tillvarata de initiativ, åsikter och behov som invånarna lyfter i dialogerna. Detta gäller såväl tjänstepersoner som politiker för att ta tillvara flera perspektiv och möjliggöra medskapande förändringsprocesser.

Tillhandahålla arenor för medborgardrivna mötesplatser

Genom att Göteborgs Stad tillhandahåller lokala mötesplatser där invånarna själva kan mötas för att initiera och fritt samtala om, och organisera sig kring, frågor de själva finner betydelsefulla och intressanta minskar trösklarna för deltagande i staden. Vidare ges de möjlighet att begrunda sina ställningstaganden utan att Göteborgs Stad är en drivande part samt att de ges möjlighet att skapa relationer och knyta sociala kontakter med varandra.

Utveckla delaktigheten i mötet med kommunens verksamheter

Göteborgs Stad tillhandahåller verksamheter som utgör centrala delar av individernas liv, och därför är mötet med stadens verksamheter betydelsefullt för invånarnas deltagande på den individuella nivån. Göteborg Stad ska arbeta för att värna invånarnas insyn och att stärka möjligheter till delaktighet, inkludering och medskapande i stadens insatser och verksamheter. Strategin är ett sätt att skapa utrymme för att påverka de insatser och verksamheter som invånarna möter eller är en del av, både som individer och som del av en grupp.

Stärka tjänstepersonernas bemötande för att skapa tillit

För att stärka tilliten, både på ett mellanmänniskt plan och till Göteborgs Stads verksamheter, är det viktigt att stadens tjänstepersoner bemöter invånarna sakligt och opartiskt på ett sätt som är rättssäkert, normmedvetet och fritt från diskriminering. Alla som arbetar i stadens verksamheter ska bemöta invånarna på ett professionellt sätt och ha individens behov och rättigheter i centrum. Det är också viktigt att invånarna upplever att tjänstepersoner i Göteborgs Stad har tillit till dem. Om invånarna inte bemöts väl, eller om de känner sig kontrollerade, finns risken att de tappar förtroendet för stadens tjänstepersoner och verksamheter.

Skapa delaktighet och tillit genom nya former av deltagande

Göteborgs Stad tillhandahåller sedan länge ett brett stöd till civilsamhällets organisationer och föreningar. Ett vitalt civilsamhälle skapar länkar och stärker banden mellan människor. Det har skett en förändring, där civilsamhället förutom etablerade föreningar och folkrörelser, också består av tillfälliga nätverk och lokala rörelser i många olika former. Göteborgs Stad behöver därför vidga sitt stöd så att det också kommer mer löst formaliserade nätverk till del. Detta blir en möjlighet att stärka delaktigheten och inkluderingen av grupper som staden har svårare att nå. Att lösa problem tillsammans

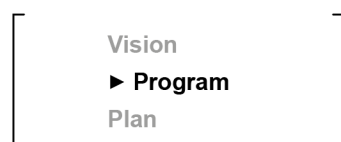
med andra skapar tilltro till andras välvilja och stärker tilliten mellan dem som deltar i samarbetet.

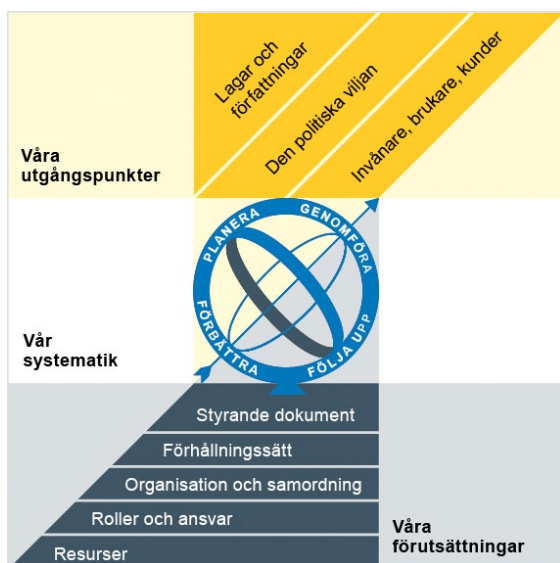
Göteborgs
Stad

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Planerande styrande dokument

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Beslutad av:
[Nämnd/styrelse/befattning]

Gäller för:
Uttekade nämnder och styrelser

Diarienummer:
1235/22

Datum och paragraf för beslutet:
[Text]

Dokumentsort:
Program

Giltighetstid:
2024–2030

Senast reviderad:
[Datum]

Dokumentansvarig:
Avdelningschef
samhällsutveckling,
stadsledningskontoret

Bilagor:

Bilaga 1: Styrande dokument, bilaga 2: Stödjande dokument, bilaga 3: Indikatorer

Innehåll

Inledning	5
Syftet med detta program	5
Vem omfattas av programmet	5
Giltighetstid	5
Bakgrund	5
Koppling till andra styrande dokument	5
Lagstiftning	6
Internationella konventioner	6
Stödjande dokument	6
Genomförande av detta program	6
Uppföljning av detta program	6
Programmet	8
Utgångspunkter	8
Livsvillkorens påverkan på hälsan	8
Det folkhälsopolitiska målet	8
Hälsans bestämningsfaktorer	8
Folkhälsopolitikens målområden	9
Främjande och förebyggande arbete	9
Livscykelperspektiv	10
Universell proportionalism	10
Tvärsektoriell och tvärprofessionell samverkan	10
Definitioner	10
Folkhälsa	10
Jämlikhet	11

Jämlik hälsa	11
Livsvillkor	11
Livsmiljö	11
Social position	11
Socioekonomisk status.....	12
Programmets uppbyggnad.....	12
Mål	12
Förutsättningar	13
Strategier	13
Ansvar	13
Indikatorer	13
Övergripande mål: Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.....	13
Mål 1: Barns och ungas hälsa ska förbättras	14
Mål 2: Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka ...	16
Mål 3: Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning	17
Mål 4: Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlig ..	18
Bilaga 1 - Styrande dokument.....	21
Bilaga 2 - Stödjande dokument	24
Bilaga 3 - Indikatorer.....	25

Inledning

Syftet med detta program

Syftet med programmet är att peka ut riktningen för stadens arbete för att minska skillnader i livsvillkor och hälsa. Insatser för att minska skillnader i livsvillkor och hälsa bör ske med särskilt fokus på barn och unga samt på de grupper som idag har sämst livsvillkor och hälsa och därmed störst behov. Där kan insatserna få störst effekt.

Vem omfattas av programmet

Detta program gäller för följande nämnder och styrelser: exploateringsnämnden, förskolenämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, Higab, idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden, utbildningsnämnden, äldre- samt vård och omsorgsnämnden.

Giltighetstid

Detta program gäller från dess antagande till och med 2030.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 om att ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram och Göteborgs Stads program för en jämlik stad.

Koppling till andra styrande dokument

Det finns flera styrande dokument med koppling till programmet för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Reglementen och ägardirektiv slår till exempel fast att nämnder och styrelser ska utföra sina uppdrag utifrån demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och mot diskriminering. Detta är också principer som styr stadens verksamheter via lagstiftningen och internationella konventioner. Därutöver finns flera program och planer som omfattar mål, strategier och insatser som knyter an till detta programs mål om jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. I bilaga 1 finns en förteckning över de stadenövergripande planerande styrande dokument vars mål, strategier och insatser angränsar till detta program.

Lagstiftning

Det finns flera olika lagar som styr och påverkar de samhälleliga förutsättningarna för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Exempel på dessa är regeringsformen, kommunallagen (2017:725), socialtjänstlagen (2001:453), skollagen (2010:800), plan- och bygglagen (2010:900) och diskrimineringslagen (2008:567). Huvuddelen av Göteborgs Stads kärnverksamheter som berörs av detta program styrs i första hand av dessa lagar men också av annan speciallagstiftning.

Internationella konventioner

Sverige har åtagit sig att följa FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna tillsammans med tillhörande konventioner. Förklaringen om de mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. En grundläggande princip är att inte bli diskriminerad. De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan staten och enskilda människor. I Sverige skyddas de mänskliga rättigheterna av tre grundlagar: regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Stödjande dokument

I bilaga 2 återfinns en förteckning över de stödjande dokument som har använts vid framtagandet av programmet och som kan utgöra ett stöd i arbetet med programmets mål och strategier. Viktiga utgångspunkter är till exempel slutsatserna i Jämlikhetsrapporten 2023 och den nationella folkhälsopolitiken.

Genomförande av detta program

Varje nämnd och styrelse med utpekad ansvar i programmet ansvarar för implementeringen i den egna organisationen samt för genomförandet av respektive strategi. Kommunstyrelsen ansvarar för att stödja genomförandet av stadens gemensamma arbete.

En förutsättning för programmets genomförande är en ökad kunskap om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Kommunstyrelsen ansvarar för utveckling av metoder för kunskapsinhämtning och analys.

Uppföljning av detta program

Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av programmet. Stadsledningskontoret följer kontinuerligt genomförandet av programmet och arbetet med programmets strategier.

Efter halva programperioden görs en deltidsuppföljning. Läget i implementeringsarbetet och utvecklingen i måluppfyllelse rapporteras till kommunfullmäktige.

I slutet av programperioden utvärderas programmets mål och strategier och programmets måluppfyllelse redovisas. Utvärderingen färdigställs innan programperioden löpt ut och

rapporteras till kommunfullmäktige för att kunna utgöra underlag vid beslut om det fortsatta arbetet. De indikatorer som kommer att följas återfinns i bilaga 3.

Programmet

Utgångspunkter

Livsvillkorens påverkan på hälsan

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024 – 2030 utgår från livsvillkorens påverkan på hälsan. Livsvillkoren omfattar bland annat uppväxtförhållande, utbildning, arbete, försörjning, boende, livsmiljö samt delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen och möjlighet att påverka ens eget liv.

Folkhälsoarbete handlar om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. Ojämlika livsvillkor kommer till uttryck genom att vissa grupper i samhället har mindre möjlighet att påverka sina liv och har en mer begränsad frihet och ett begränsat handlingsutrymme. Ojämlighet i hälsa uppstår genom att olika grupper i samhället har systematiskt olika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Hälsa utgör både en förutsättning och ett utfall. Livsvillkor som utbildning, arbete och delaktighet kan främja hälsan. Samtidigt kan hälsofrämjande insatser och förebyggande åtgärder bidra till bättre förutsättningar och livsvillkor för individen och samhället i stort.

Det folkhälsopolitiska målet

Sveriges folkhälsopolitiska ramverk fastslår att det övergripande folkhälsopolitiska målet är ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”. Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030 bygger på detta mål och slår fast den politiska viljeinriktning för vad som ska uppnås inom området fram till 2030.

Det övergripande folkhälsopolitiska målet betonar att det finns förutsättningar som det offentliga samhället kan påverka för att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa och därmed öka den samlade folkhälsan. Målsättningen att de påverkbara hälsoklyftorna ska kunna slutas inom en generation kräver ett långsiktigt arbete med fokus på det tidiga livets villkor. Förhållanden under barn- och ungdomsåren har en betydande påverkan, inte bara på uppväxten, utan också på resten av livet. Detta program tar även fasta på att hälsofrämjande och förebyggande arbete gäller hela befolkningen och hela livet. Men, för att förbättra folkhälsan och uppnå jämlikhet i livsvillkor och hälsa behöver ett särskilt fokus läggas på barn och unga samt på de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor.

Hälsans bestämningsfaktorer

Hälsan i en befolkning påverkas av många olika faktorer och kan ses som resultatet av ett samspel mellan individ och samhälle. Faktorerna kallas ofta för hälsans bestämningsfaktorer. För att förstå ojämlikhet i hälsa och kunna utforma åtgärder för att motverka den behövs förståelse för hur de olika bestämningsfaktorerna samverkar för att skapa negativa och positiva spiraler.

Bestämningsfaktorerna kan grupperas på olika sätt, från faktorer som individen själv bär på till samhällseliga faktorer som socioekonomiska, kulturella och miljömässiga förhållanden. Det är också vanligt att gruppera bestämningsfaktorerna enligt livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Sambanden mellan bestämningsfaktorerna och hälsan är komplexa, och samma bestämningsfaktorer ligger ofta till grund för flera olika hälsoutfall. Olika levnadsvanor påverkar risken för många av de sjukdomar som bidrar mest till sjukdomsörden i Sverige i dag, och livsvillkoren och levnadsförhållandena påverkar i sin tur möjligheten att ha hälsosamma levnadsvanor.

Folkhälsopolitikens målområden

Det folkhälsopolitiska ramverket delar in förutsättningarna för hälsa i åtta målområden (se figur 1 nedan), sju utifrån centrala livsområden där resursbrister och sårbarheter är särskilt avgörande för jämlik hälsa, och ett åttonde som belyser hälso- och sjukvården. Målområdena har sitt ursprung i den kunskap som finns inom området ojämlikhet i hälsa och de livsvillkor som ligger till grund för denna ojämlikhet. De tydliggör att arbetet för en god och jämlik hälsa måste inriktas på de bakomliggande förutsättningarna och de strukturella faktorerna som påverkar hälsa.

En god och jämlik hälsa – åtta målområden

Figur 1 Illustration: Folkhälsomyndigheten

Främjande och förebyggande arbete

Förebyggande insatser utgår ifrån en negativ förekomst som ska mildras eller förhindras. Då krävs kunskap om riskfaktorer och hur riskfaktorerna kan motverkas eller elimineras. Främjande arbete handlar om att stärka skyddsfaktorer. För ett främjande arbete krävs därför kunskap om skyddsfaktorer som kan bidra till att hälsan bibehålls eller förbättras.

Att satsa på tidiga åtgärder och insatser handlar om en investering för framtiden. Det är alltid bättre att tidigt främja en positiv utveckling än att försöka bryta ett negativt förlopp senare i livet. Att tidigt fånga upp och arbeta förebyggande är avgörande för att undvika att problemen blir större och svårare att lösa. Ur individens perspektiv kan det förebyggande och främjande arbetet motverka att problem uppstår eller att konsekvenserna av problem mildras. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det en god

ekonomisk hushållning med resurser som bidrar både till ekonomisk och social hållbarhet.

Livscykelperspektiv

Ojämligheten i livsvillkor och hälsa kan ses ur ett livscykelperspektiv. Det innebär att hälsan och ojämlikheten i hälsa är ett resultat av processer som pågår under hela livet, där faktorer som uppväxt, familj, skola, arbete och boende formar förutsättningarna för ett hälsosamt liv. Det som händer under ett barns första år utgör förutsättningar som följer med barnet genom hela livet. Att stimulera barns utveckling, inlärning och hälsa tidigt i livet är centralt för att senare i livet minska ojämlikhet i livsvillkor och hälsa. Faktorer under barndomen kan påverka hälsan tidigt såväl som senare i livet. Därför är livscykelperspektivet viktigt i ett förebyggande och främjande arbete.

Universell proportionalism

Insatser för att förbättra hälsan bör vara universella och riktade till hela befolkningen. För att nå hela befolkningen behöver arbetet genomsyras av ett inkluderande perspektiv utifrån allas lika rättigheter. Samtidigt bör insatserna vara proportionella till de behov som finns i utsatta grupper. Åtgärderna för att förbättra hälsan bör anpassas så att de tar särskild hänsyn till grupper som idag har minst tillgång till jämlika livsvillkor.

Tvärsektoriell och tvärprofessionell samverkan

Ingen enskild nämnd eller enskilt bolag kan på egen hand skapa jämlika livsvillkor för invånarna i Göteborg. Det krävs en gemensam kraftsamling med fokus kring programmets mål och strategier där gemensamma utmaningar behöver mötas i samverkan såväl inom den kommunala organisationen, som med nationella och regionala aktörer samt med aktörer i näringsliv, akademi och civilsamhälle. Genom samverkan kan staden öka sin rådighet att påverka invånarnas livsvillkor.

Definitioner

Folkhälsa

Folkhälsomyndigheten beskriver folkhälsa som ett begrepp för hela befolkningens samlande hälsa och ohälsa, till skillnad från individens hälsa. En god folkhälsa innebär att hälsan är så god som möjligt och samtidigt så jämnt fördelad som möjligt mellan olika grupper i samhället. Det ska inte förekomma systematiska skillnader i dödlighet och sjuklighet mellan olika socioekonomiska grupper, mellan kvinnor och män, mellan utrikes och inrikes födda, mellan personer med funktionsnedsättning och befolkningen i sin helhet samt mellan personer med olika sexuell läggning.

Jämlikhet

Regeringsformen (1974:152) anger bland annat att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara.

Enligt Agenda 2030 mål 10 bygger ett jämlikt samhälle på principen om allas lika rättigheter och möjligheter. Ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter oberoende av till exempel kön, sexuell läggning, etnicitet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning och härkomst, som grund för en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt som politiskt inflytande i samhället.

I detta program används begreppet jämlikhet med fokus på att skapa likvärdiga livsvillkor för alla göteborgare oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning, socioekonomisk status och geografisk hemvist och därmed en mer jämlik hälsa.

Jämlik hälsa

Folkhälsomyndigheten beskriver att ojämlikhet i hälsa skapas av att olika grupper i samhället, till exempel kvinnor och män eller olika socioekonomiska grupper, har systematiskt olika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Jämlik hälsa är frånvaron av sådana skillnader.

Livsvillkor

Livsvillkor utgör människors förutsättningar i det vardagliga livet och formas av samhällssystemet, såsom samhälls ekonomi, utbildningssystem och välfärdssystem. Livsvillkoren omfattar bland annat en likvärdig uppväxt, utbildning, arbete, en god försörjning, ett bra boende, en god livsmiljö samt delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen och ens eget liv. Folkhälsomyndigheten konstaterar att det krävs att människor har jämlika livsvillkor för att uppnå en god och jämlik hälsa.

Livsmiljö

Livsmiljön är den fysiska miljön människor lever och verkar i. Livsmiljön har stor betydelse för människors livsvillkor och kan skapa förutsättningar för hälsa och välbefinnande. Detta är viktigt för alla i olika skeden av livet, och särskilt viktigt för barn i deras utveckling.¹

Social position

Social position avser en individs eller en grups relativa ställning eller status i samhället. Social position avgörs dels av socioekonomiska faktorer såsom utbildning, yrke och inkomst, dels av hur vissa egenskaper och tillhörigheter värderas vilket påverkar människors tillgång till resurser och handlingsutrymme².

¹ Folkhälsomyndigheten (2021). Vår livsmiljöns betydelse för en god och jämlik hälsa.

² Göteborgs Stad. (2023). Jämlikhetsrapporten 2023: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.

Ofta är människors hälsa sämre ju lägre social position de har. Sambandet gör att grupper som är särskilt utsatta socialt och ekonomiskt, jämfört med övriga befolkningen, ofta har flera samlade hälsoproblem. Folkhälsomyndigheten beskriver att grupper i särskilt utsatta situationer till exempel kan vara hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättningar, migranter, nationella minoriteter, ensamstående föräldrar och personer som står utanför arbetsmarknaden.

Socioekonomisk status

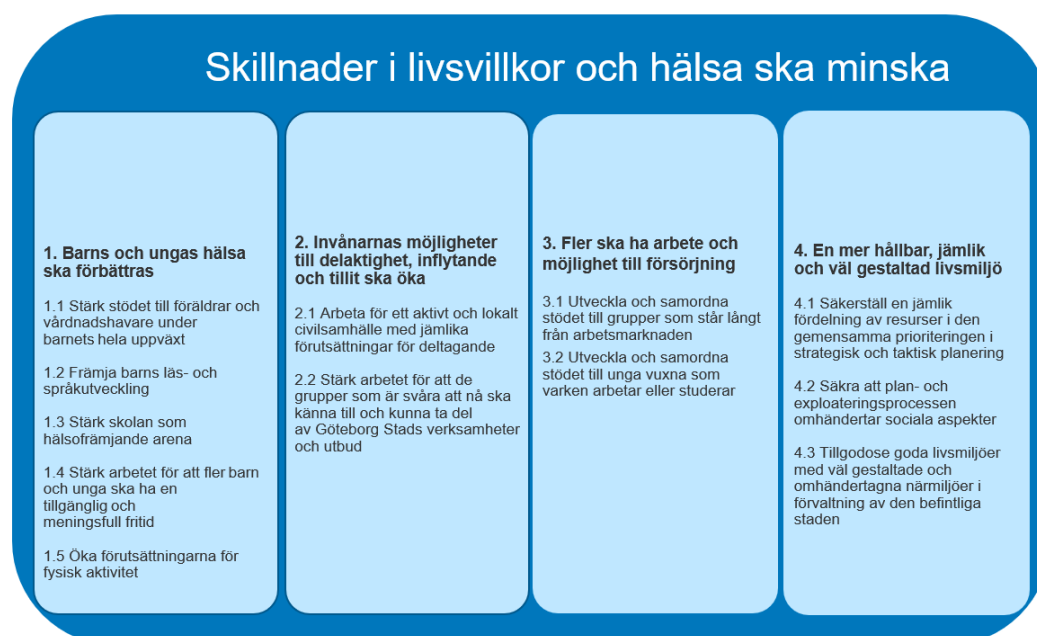
Socioekonomisk status mäts vanligen i termer av utbildningsnivå, inkomst och yrkesposition. Ibland används socioekonomisk bakgrund och inkluderar då föräldrars socioekonomiska situation. Även socioekonomiska förutsättningar används.³

Programmets uppbyggnad

Mål

Programmet är uppbyggt i ett övergripande mål och fyra mål. Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.

De fyra efterföljande målen visar tydliga prioriteringar på barns och ungas hälsa och på viktiga livsvillkor för att uppnå ökad folkhälsa, vilket förutsätter fokus på grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor (se bild nedan). Med varje mål följer en beskrivning av målets innebörd och strategier.

³ Göteborgs Stad. (2023). Jämlikhetsrapporten 2023: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.

Förutsättningar

Förutsättningarna för att nå måluppfyllelse är att arbetet med programmet sker i nämnders och styrelser grunduppdrag. Programmet pekar ut en riktning för hur prioriteringar i det dagliga arbetet ska ske.

För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa behöver kunskapen om befolkningens behov öka och systematiskt integreras i genomförandet av programmet. Metoder behöver utvecklas för att öka kunskapen om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. En analys behöver ske på övergripande nivå i staden såväl som lokalt inom respektive verksamhet för att få bättre kunskap om behov, förutsättningar och konsekvenser för olika målgrupper. Analysen blir på så sätt ett underlag för prioriteringar av främjande och förebyggande insatser. För att nå hela befolkningen behöver såväl analysen som arbetet genomsyras av ett inkluderande perspektiv utifrån allas lika rättigheter. Åtgärder för att förbättra hälsan bör anpassas så att de tar särskild hänsyn till grupper som idag har minst tillgång till jämlika livsvillkor.

Strategier

Strategier är kopplade till varje mål. Strategierna är valda för att nå så stor måluppfyllelse som möjligt inom programperioden. Strategierna visar på riktning för arbetet och syftar till att förstärka verksamheters fokus. För att operationalisera strategierna ska nämnder och styrelser utforma åtgärder, insatser och aktiviteter.

Ansvar

För varje strategi anges ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Ett ansvar innebär att utpekad nämnd eller styrelse har en rådighet över strategins genomförande inom ramen för sin ordinarie verksamhet. Ansvaret för en strategi kan vara olika långtgående för olika berörda nämnder och styrelser och bero på vilka insatser som behöver utformas för att nå målet.

För de strategier där det finns behov av ökad samordning för att nå måluppfyllelse har en nämnd ålagts ett samordningsansvar för det gemensamma arbetet. Vad samordningsansvaret innebär kan variera och behöver anpassas utifrån vilka insatser och aktiviteter som utformas utifrån strategin för att nå målet.

Indikatorer

Till målen är indikatorer kopplade som används för att kunna följa målens utveckling. För att kunna följa och analysera målet bör indikatorerna så långt det är möjligt kunna analyseras mot bakgrundsfaktorer. Uppföljningen behöver därför föregås av ett utvecklingsarbete där olika kvantitativa och kvalitativa metoder och data tas i beaktande. Indikatorerna återfinns i bilaga 3.

Övergripande mål: Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska

Göteborg är en bra stad för de flesta att växa upp och leva i. Skillnader i livsvillkor och hälsa är dock stora. Exempel på skillnader är utbildningsnivå, inkomst, boende och

förvärvsfrekvens mellan olika grupper och mellan göteborgare som lever i olika delar av staden. Ytterst tar det sig uttryck i påtagliga skillnader mellan olika grupper i staden när det gäller förväntad medellivslängd.

Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024 - 2030 är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. De fyra målen med dess underliggande strategier visar riktning och fokus för stadens samlade arbete.

Mål 1: Barns och ungas hälsa ska förbättras

Att ge varje barn en bra start i livet är av stor betydelse för att minska ojämlikhet i livsvillkor och hälsa över livsloppet. Det som händer under ett barns första år utgör förutsättningar som följer med barnet genom hela livet. Att stimulera barns utveckling, inlärning och hälsa tidigt i livet är centralt för att senare uppnå en jämlik hälsa.

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under uppväxten men det påverkar också resten av livet. Insatser för att främja hälsa och förebygga ohälsa bland barn och unga är en god investering.

En god psykisk hälsa är väsentlig för alla aspekter i livet: den fysiska hälsan, skola, fritid, familjerelationer och sociala relationer. Allt färre barn och unga uppger att de mår bra. Barns och ungas psykiska ohälsa ökar, såväl självrapporterad ohälsa som psykosomatiska symptom som till exempel sömnsvårigheter, magont och nedstämdhet.⁴ Detta syns både nationellt och lokalt i Göteborg. En annan utveckling är att barn blir alltmer stillasittande vilket får konsekvenser för såväl fysisk som psykisk hälsa.⁵

På nationell nivå finns det tydliga skillnader i psykisk ohälsa kopplade till socioekonomiska faktorer, så som vårdnadshavares utbildning och inkomst. Tydliga skillnader finns även vad gäller kön, där tjejer och icke-binära har sämre psykisk hälsa än killar. Det finns en ökad risk för psykisk ohälsa bland hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättning och personer ur andra grupper som upplever minoritetsstress.

Strategi 1.1 Stärk stödet till föräldrar och vårdnadshavare under barnets hela uppväxt

Föräldrar och vårdnadshavare påverkar förutsättningarna för barnets fysiska och psykiska hälsa, utveckling och möjligheter att klara skolan. Föräldraskapsstöd är en förebyggande insats som kan bidra till att skillnader i hälsa minskar. För att främja jämlikhet och jämlik hälsa för alla barn behöver föräldraskapsstödet tillgängliggöras för fler. Grupper av föräldrar som behöver nås i högre grad är exempelvis pappor, föräldrar med kort utbildning och låg inkomst samt föräldrar som migrerat till Sverige. En del föräldrastöd är universellt och erbjuds alla föräldrar, bland annat genom familjecentrerat arbete, medan annat stöd är selektivt och riktar sig till vissa föräldrar utifrån särskilda behov. Stödet behöver särskilt stärkas till föräldrar och vårdnadshavare till äldre barn och ungdomar då det inte finns samma självklara arenor som fanns när barnen var mindre. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd lyfter att stödet också behöver stärkas till föräldrar och vårdnadshavare till barn/ungdomar med funktionsnedsättningar, barn/ungdomar som

⁴ Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2023). Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva. En kartläggning om ungas psykiska hälsa

⁵ Folkhälsomyndigheten (2023). Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022 – Regionala resultat.

upplever minoritetsstress och unga hbtqi-personer. De lyfter även att riktat föräldraskapsstöd för föräldrar till barn med normbrytande beteende behöver stärkas då det tillsammans med det universella stödet kan motverka utanförskap och bidra till bättre livsvillkor.

Samordningsansvar: socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Ansvar: förskolenämnden, grundskolenämnden, nämnden för funktionsstöd

Strategi 1.2 Främja barns läs- och språkutveckling

Språkutveckling är en grundläggande del av ett barns utveckling och är tätt sammankopplat med barnets kognitiva, sociala och motoriska utveckling. Den tidiga språkutvecklingen, ett välutvecklat ordförråd, en tidig läslust och ökad läsförmåga påverkar hur det går i skolan men även hur individen själv kan ha möjlighet att göra hälsosamma val. Att kunna uttrycka sig i tal och skrift är en förutsättning för att klara skolan, kunna delta i samhället och är i förlängningen en demokratifråga.

Ansvar: förskolenämnden, grundskolenämnden, kulturnämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, utbildningsnämnden

Strategi 1.3 Stärk skolan som hälsofrämjande arena

Skolan är en viktig hälsofrämjande arena där barn och unga ska få de bästa förutsättningarna att lära och utvecklas. Därför behöver arbetet för en trygg och inkluderande skolmiljö stärkas. Sambandet mellan hälsa och utbildningsnivå är starkt. Utbildning ger påtagliga möjligheter att påverka den egna situationen och med framtidstro följer ett bättre mående. Kunskap leder till trygghet och känslan av att själv kunna påverka sin situation. Viktiga förutsättningar för psykisk hälsa är att känna sig trygg, att trivas och att skolan fungerar. En fullgjord skolgång ökar förutsättningarna för ett jämlikt deltagande i arbetslivet och i samhället.

Ansvar: förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden

Strategi 1.4 Stärk arbetet för att fler barn och unga ska ha en tillgänglig och meningsfull fritid

Barn och unga med meningsfull fritid mår bättre både fysiskt och psykisk jämfört med andra i samma ålder. En meningsfull fritid kan vara lärorik, utvecklande, social och kan innehålla både kulturella och fysiska aktiviteter. För att ge alla möjlighet till en tillgänglig och meningsfull fritid behöver staden arbeta för tillgänglighet på alla plan. Det handlar om fysisk tillgänglighet, men också om social och ekonomisk tillgänglighet med anpassningar och ett tydligt arbete för en mer inkluderande verksamhet som är inbjudande och ger alla likvärdiga förutsättningar att delta.

Samordningsansvar: idrotts- och föreningsnämnden

Ansvar: Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, kulturnämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsmiljönämnden

Strategi 1.5 Öka förutsättningarna för fysisk aktivitet

Att vara fysiskt aktiv kan innebära alltifrån lek i parken till organiserad träning. Genom att främja lek och rörelse i hela staden skapas förutsättningar för en jämlik hälsa där medborgarna mår bättre både fysiskt och psykiskt. Olika fysiska aktiviteter bidrar bland annat till att minska långvarigt stillasittande, vilket leder till minskad risk för övervikt och fetma. Fysisk aktivitet ger förutsättningar för förbättrad inlärning, koncentration, sömnkvalitet och ökad livstillfredsställelse.

Samordningsansvar: idrotts- och föreningsnämnden

Ansvar: förskolenämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, nämnden för funktionsstöd, stadsmiljönämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, utbildningsnämnden

Mål 2: Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka

Delaktighet är både en grundlagsstadgad rättighet och en grundläggande princip för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. På samhällelig nivå handlar delaktighet och inflytande om möjligheten att vara med och påverka stadens utveckling. Delaktighet och inflytande handlar också om invånarnas möjligheter att delta i civilsamhället, i folkrörelser och i lokalsamhället. Delaktighet och inflytande är också viktigt på individnivå för att minska skillnaderna i livsvillkor. Det är en fråga om kontroll, inflytande och delaktighet i det dagliga livet, i till exempel skolan, i bostadsområdet och i rollen som brukare av olika offentliga tjänster. Göteborgs Stad tillhandahåller verksamheter som utgör centrala delar av individers liv och därför är mötet med stadens verksamheter betydelsefullt för invånarnas deltagande på den individuella nivån.

Ett vitalt deltagande och inflytande är avgörande för den sociala sammanhållningen och viktigt för tilliten i samhället. Ojämlig fördelning av tillit till andra skapar olika möjligheter till att lösa gemensamma problem lokalt och till att lokalsamhället kan stärka individens och gruppens livschanser. Ojämlighet i delaktighet innebär att olika grupper har olika stort inflytande på beslutsfattande. Bristande inflytande över det egna livet, såväl som över beslut som påverkar samhället, skapar frustration, maktlöshet och upplevelse av utanförskap. Att öka delaktighet, inflytande och tillit i ett samhälle är ett långsiktigt arbete och behöver ske i samverkan med andra aktörer samt i det lokala området.

I Göteborg skiljer sig delaktigheten åt mellan olika grupper och det finns betydande skillnader i nivåer av tillit mellan olika grupper i befolkningen. Faktorer som påverkar deltagandet i olika sociala aktiviteter och tilliten är utbildning, inkomst och bakgrund. Personer med kort utbildning, utrikes födda, äldre, personer med funktionsnedsättning och personer med annan sexuell läggning än heterosexuell samt personer som tillhör en nationell minoritet har högre risk för social isolering än andra. Vissa av dessa grupper har staden svårt att nå ut till såväl när det gäller information som när det gäller insatser.

Staden behöver arbeta för tillgänglighet på alla plan. Det handlar om fysisk tillgänglighet, men också om social tillgänglighet med anpassningar och ett tydligt arbete för en mer inkluderande verksamhet som är inbjudande och ger alla likvärdiga förutsättningar att delta.

Strategi 2.1 Arbeta för ett aktivt och lokalt civilsamhälle med jämlika förutsättningar för deltagande

Civilsamhället har en viktig roll som röst i det offentliga rummet och för att skapa goda livsvillkor för invånarna. Föreningarna kan på olika sätt ge en känsla av sammanhang, erkännande och trygghet, men också utbildningsstöd och representation. De skapar aktiviteter som kan vara en skola för demokrati och delaktighet. Kulturliv och civilsamhälle fungerar som ett sammanbindande kitt både i närmiljön och för att väva ihop staden och påverkar människors hälsa, delaktighet och känsla av sammanhållning. Ur ett demokratiperspektiv är det viktigt med olika former av arenor som möjliggör inflytande och delaktighet.

Ansvar: idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för funktionsstöd, nämnden för demokrati och medborgarservice, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Strategi 2.2 Stärk arbetet för att de grupper som är svåra att nå ska känna till och kunna ta del av Göteborg Stads verksamheter och utbud

Göteborgs Stad har utmaningar i att nå alla göteborgare. Det finns målgrupper som generellt beskrivs som särskilt svåra för staden att nå, beroende på situation kan det till exempel handla om personer som tillhör en minoritetsgrupp, personer med annat modersmål än svenska, personer med funktionsnedsättning, yngre eller äldre personer.

Det finns ett behov av att skapa förutsättningar för alla göteborgare att kunna vara delaktiga och påverka. Det är viktigt att ställa sig frågan vilka målgrupper som berörs, att involvera dessa och synliggöra deras perspektiv redan i ett tidigt skede. Att inkludera personer med lokal förankring eller med förankring i olika målgrupper är en nyckel för att nå personer som staden ofta har svårt att nå.

Ansvar: förskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, äldre- samt vård och omsorgsnämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsmiljönämnden

Mål 3: Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning

För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att stärka människors egna möjligheter till sysselsättning. Arbete och sysselsättning utgör betydande delar av människors livsvillkor. Arbete är för de flesta människor den viktigaste källan till försörjning, där en konsekvens av arbetslöshet kan leda till knappa ekonomiska resurser. Arbete har också stor betydelse för möjligheter till delaktighet och inflytande i samhället och kan påverka möjligheten att utveckla relationer till andra människor. Möjligheten att försörja sig själv stärker känsla av kontroll över det egna livet. Det blir en viktig bas för människors identitet och sociala liv, vilket också har effekter på hälsan. Avsaknaden av att ha en egen försörjning kan skapa oro och utsatthet. Att växa upp i ekonomisk utsatthet kan påverka bland annat barns och ungas fysiska och psykiska hälsa, skolresultat och sociala relationer. Barn som växer upp i ekonomiskt utsatta hushåll löper högre risk att själva få ekonomiska problem senare i livet.

Göteborg har en positiv arbetsmarknadsutveckling. Sysselsättningen ökar och arbetslösheten går ner, såväl i landet som i Göteborg. Men förutsättningarna att finna ett arbete eller sysselsättning ser väldigt olika ut bland stadens invånare. Unga utan slutförskole från grundskola och gymnasium, utrikes födda, personer över 55 år och personer med funktionsnedsättningar är grupper som i högre grad är långvarigt arbetslösa.

Även om det ekonomiska biståndet i Göteborg har minskat, så har andelen som behöver bistånd under en längre period ökat. Dessa individer och familjer behöver ofta koordinerat stöd för att nå egen försörjning och insatser utifrån flera områden såsom ökad språkkompetens, hälsa och rehabilitering.

Strategi 3.1 Utveckla och samordna stödet till grupper som står långt från arbetsmarknaden

För att nå personer som har sämre förutsättningar att finna arbete och sysselsättning, behöver insatserna anpassas efter deras behov samt ges utifrån flera behovsområden. Samverkan mellan staden, regionen och statliga myndigheter behöver utvecklas. Förankring på arbetsmarknaden eller annan meningsfull sysselsättning har positiva konsekvenser för hälsa och övriga livsvillkor. Möjligheten till egen försörjning påverkar hälsan positivt, både för vuxna och för barn i hushållet.

Samordningsansvar: nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning

Ansvar: socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Strategi 3.2 Utveckla och samordna stödet till unga som varken arbetar eller studerar

Unga som varken arbetar eller studerar är en heterogen grupp som ofta har svårare än andra att etablera sig på arbetsmarknaden. Det kan röra sig om unga som saknar behörighet till gymnasiet, unga utan gymnasieexamen, unga med funktionsnedsättning, unga med utländsk bakgrund och unga med psykisk ohälsa. Samordnade och behovsanpassade insatser för målgruppen kan bidra till etablering i studier eller på arbetsmarknaden och förebygga ett långsiktigt utanförskap.

Ansvar: nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, utbildningsnämnden

Mål 4: Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik

Göteborg är en segregerad stad där människor med olika socioekonomiska förutsättningar bor i olika delar av staden. Denna uppdelning kan leda till ojämlika livsvillkor som kan få konsekvenser både för individer och för samhället. Livsmiljöns utformning har stor betydelse för livsvillkor och kan skapa förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Skillnader i livsmiljöer och boendesegregation påverkas av flera olika faktorer: statlig bostads- och finanspolitik, inkomstförhållanden, bostadsmarknaden samt strukturell diskriminering på bostadsmarknaden. Den påverkas också av hur staden planeras med olika typer av bostäder, upplåtelseformer, trafiksystem och service av olika slag och hur staden hänger ihop och skapar en helhet, samt av hur tillgången till stadens resurser är fördelad. Stadens resurser utgörs bland annat av kommunal service, arbetsplatser, en

effektiv och tillgänglig kollektivtrafik, offentliga platser, likvärdiga skolor och förskolor med goda ute- och inomhusmiljöer, grönområden, idrotts- och föreningsliv, kultur samt grundläggande kommersiell service. Att dessa resurser finns fördelade över staden är en förutsättning för en jämlik stad.

En väl avvägd planering av staden och fördelning av dess resurser kan minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa och kan stärka stadens sammanhållning och gemenskap. Då behöver sociala aspekter säkerställas genom hela stadsutvecklingsprocessen, från prioriteringar i planeringen till förvaltning, drift och underhåll. Stadens rådighet att påverka utvecklingen för en mer sammanhållen stad och minskade skillnader i livsvillkor finns inom översikts- och detaljplanering, markinnehav, exploateringsekonomi och kommunens bostadsförsörjningsansvar.

Strategi 4.1 Säkerställ en jämlik fördelning av resurser i den gemensamma prioriteringen i strategisk och taktisk planering

Genom väl avvägda analyser och prioriteringar ska den tidiga planeringen medverka till att fördela stadens resurser mer jämlikt, i syfte att nå minskade skillnader i livsvillkor och hälsa. Detta ska synliggöras i stadens strategiska och taktiska planering.

Samordningsansvar: stadsbyggnadsnämnden

Ansvar: exploateringsnämnden, Förvaltnings AB Framtiden, idrotts- och föreningsnämnden, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden

Strategi 4.2 Säkra att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter

Det är viktigt att sociala aspekter omhändertas i utvecklingen av ny stad genom plan- och exploateringsprocessen. Många aktörer är inblandade i stadsutvecklingen och det förutsätter en bred samverkan mellan alla berörda aktörer. En avgörande aspekt är bland annat invånares möjligheter att kunna påverka sin livsmiljö. Därför bör utvecklingen av staden vägledas av den kunskap och de erfarenheter som finns hos dem som använder eller bor på platsen. Social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys ska möjliggöra för att sociala perspektiv och barnperspektiv beaktas i hela plan- och exploateringsprocessen.

Samordningsansvar: exploateringsnämnden

Ansvar: Förvaltnings AB Framtiden, idrotts- och föreningsnämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden

Strategi 4.3 Tillgodose goda livsmiljöer med väl gestaltade och omhändertagna närmiljöer i förvaltning av den befintliga staden

Kraftsamling behövs i utveckling och förvaltning av stadens bebyggda miljöer. Prioritering av resurser för förvaltning och utveckling av befintliga miljöer ska ske för att bidra till jämlika livsvillkor och hälsa över hela staden.

Samordningsansvar: stadsmiljönämnden

Ansvar: Förvaltnings AB Framtiden, idrott och föreningsnämnden, kulturnämnden, stadsfastighetsnämnden, Higab

Bilaga 1 - Styrande dokument

Nedan redogörs för stadenövergripande planerande styrande dokument som angränsar till programmet. Utöver de styrande dokument som redovisas i tabellen nedan har programmet koppling till dokument som är under revidering eller ännu inte är beslutade. Tydlig koppling finns till förslaget till Göteborgs Stads handlingsplan för att inga områden ska vara särskilt utsatta 2025 (dnr 1669/20) samt förslaget till Göteborgs Stads idrottspolitiska program 2023–2030 (1428/22).

Styrande dokument	Koppling till detta program
Göteborgs Stads program för bostadsförsörjning 2021–2026	Programmet är det övergripande mål- och strategidokumentet för bostadsförsörjningen i Göteborg med målet att trygga tillgången till goda bostäder för alla göteborgare. Målsättningen är att staden ska trygga tillgången till goda bostäder för alla göteborgare. En av strategierna är att stadens ska bidra till goda bostäder och livsmiljöer samt en bättre fungerande bostadsmarknad för alla.
Göteborgs Stads friluftsprogram 2018–2025	I programmet konstateras att det finns stora skillnader i livsvillkor i olika delar av staden som påverkar möjligheten att leva ett fysiskt aktivt liv. Programmets mål lyfter bland annat kopplingen mellan friluftsliv, jämlik hälsa och folkhälsa. För att kunna bidra till en positiv och jämlik hälsoutveckling hos befolkningen är det viktigt att göra medvetna prioriteringar av friluftaktiviteter. Delar av Göteborgs Stads friluftsprogram speglas i förslaget till program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Detta är särskilt tydligt när det gäller målen om att barns och ungas hälsa ska förbättras men också målet om att tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik.
Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021–2026	Målsättningarna i programmet innebär att personer med funktionsnedsättning ska ha samma rätt till bland annat demokratisk delaktighet, utbildning och bästa möjliga hälsa som alla göteborgare. Stadens verksamheter ska i uppföljningar samla in underlag på ett sådant sätt att det är möjligt att göra analyser utifrån diskrimineringsgrunderna.
Göteborgs stads kulturprogram	Att ta del av och att utöva kultur och konst har en dokumenterad effekt på hälsa och välbefinnande, vilket främjar social hållbarhet och hållbar livsstil.
Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021–2030	Det finns en tydlig koppling mellan jämlik hälsa, folkhälsa och miljö, såsom luftföreningar, påverkan av buller och tillgång till hållbara livsmiljöer.
Göteborgs Stads program för lokalförsörjning	Ett av målen är rätt lokaliserad kommunal service, vilket innebär att lokaler finns placerade bland annat utifrån perspektivet där stadens medborgare behöver den. Ett annat mål är socialt hållbar kommunal service, vilket syftar till att

	stadens verksamhetslokaler ska vara anpassade och tillgängliga för att bidra till ett mer jämlikt Göteborg.
Göteborgs Stads näringslivsstrategiska program	En av målsättningarna är att arbetslösheten i Göteborg ska vara lägst bland Sveriges storstäder vilket relaterar till programmets mål om att fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning
Göteborgs stads trygghetsskapande och brottsförebyggande program 2022–2026	Det övergripande målet är att Göteborg ska vara en trygg och säker stad där alla som lever, verkar och vistas tar ansvar och bidrar till ökad trygghet och minskad brottslighet Programmet arbetar med direkta och riktade trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder och ökar därmed också förutsättningarna för det förebyggande och främjande arbetet.
Göteborgs Stads översiktsplan	Utgångspunkten i översiktsplanen är hållbar utveckling. Enligt de inriktningar som översiktsplanen föreslår lokaliseras en stor del av tillkommande bostäder i mellanstaden där områden med socioekonomiska utmaningar ligger. Översiktsplanen slår fast att det handlar om att möjliggöra en trygg boendemiljö, att känna tillhörighet, en passande och ekonomiskt överkomlig bostad och att ha en närmiljö som är omhändertagen och välfungerande. Att ha tillgång till stadens resurser i form av bland annat service, arbetsplatser, kollektivtrafik, offentliga platser och grönområden samt att säkerställa plats för rekreation och samspel för barn och unga genom tillgång till friytor och bra utemiljöer för lek och utevistelse vid bostäder, fritidshem, förskolor och grundskolor
Plan för barn- och ungdokumentation 2020–2030	Planen tar fasta på stadens övergripande strukturer och konkretiserar insatser och utvecklingsområden för att jämlikt öka tillgången till och höja kvaliteten på kultur för, med och av barn och unga i Göteborg.
Göteborgs Stads barnrättsplan	Planens mål är att Göteborg Stad ska ha ett systematiskt och inkluderande barnrättsarbete som säkerställer likabehandling och icke-diskriminering, ett beaktande av barnets bästa, barns rätt till liv och utveckling samt barns rätt att vara delaktiga i frågor som berör dem.
Biblioteksplan för Göteborgs Stad	Planens vision är att folkbiblioteken ska vara en självklarhet för göteborgarna med tillgängliga och öppna bibliotek vilket bland annat knyter an till strategin om att främja barns språkutveckling.
Plan för att förbättra hbtq-personers livsvillkor 2017–2023	Planens syfte är att förbättra hbtq-personers mänskliga rättigheter i Göteborgs Stad och den ska säkerställa likvärdiga möjligheter för personer som definierar sig som homosexuella, bisexuella, transpersoner eller queera
Göteborgs Stads plan mot hemlöshet 2020–2023	Boende är ett viktigt livsvillkor. Planen har även tydligt barnperspektiv för att trygga barns uppväxtvillkor

Göteborgs Stads plan för jämställdhet 2019–2023	Göteborgs Stads plan för jämställdhet omfattar ett verksamhets-, medborgar-, och arbetsgivarperspektiv. Planen är en del av och ett stöd i stadens arbete med mänskliga rättigheter, jämlikhet, folkhälsa och trygghetsfrågor.
Handlingsplan för arbetet med de mänskliga rättigheterna i Göteborgs Stad	Handlingsplanen slår fast att alla stadens verksamheter ska genomsyras av mänskliga rättigheter och främja likabehandling. Det finns även kopplingar när det gäller framhållandet av analyser.
Göteborgs stads handlingsplan för att motverka tystnadskulturer 2023–2025	Aktivt arbete för delaktighet, inflytande och tillit är kopplat till att stadens arbete med att motverka tystnadskulturer.
Göteborgs Stads plan för arbetet med nationella minoriteter 2020–2023	Arbetet för att skapa jämlika likvärdiga och jämlik hälsa omfattar minoritetsgrupper och principen om icke-diskriminering.
Göteborgs stads handlingsplan för att stoppa nyrekrytering, gängkriminalitet och utvecklingen av parallella samhällen, 2023–2026	Fokusområde 1 berör tidiga och förebyggande insatser, med fokus på att stärka de skyddsfaktorer som ökar barns, ungas och deras familjers förmågor att stå emot negativ påverkan.
Plan för stärkta insatser mot rasism 2020–2023	Arbetet för att skapa jämlika likvärdiga och jämlik hälsa omfattar minoritetsgrupper och principen om icke-diskriminering. Planen lyfter främjande av lika rättigheter och möjligheter.
Strategisk plan för suicidprevention	Planen lyfter att suicid behöver förebyggas och behandlas både utifrån ett individperspektiv och utifrån ett folkhälsovetenskapligt perspektiv med riktat arbete inom flertalet samhällssektorer.
Plan för åldersvänliga Göteborg 2021–2024	Planen lyfter sex fokusområden som har påverkan på seniorers livsvillkor och förutsättningar till god hälsa, delaktighet och trygghet.
Handlingsplan för psykisk hälsa 2018–2024 (VGR, GR, Västkom)	Handlingsplanen har tagits fram i samverkan mellan Västra Götalandsregionen, de 49 kommunerna samt Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa Västra Götaland och Göteborg (NSPH VG) inom ramen för vårdssamverkan. Handlingsplanen är uppdelad i fokusområden med tillhörande mål för vuxna respektive för barn och unga. Bland målen för vuxna finns ett avsnitt som särskilt berör äldre.

Bilaga 2 - Stödjande dokument

Demokrati och medborgarservice (2022). *Invånarnas möjligheter till demokratisk delaktighet och inflytande, Kartläggning av Göteborg Stads arbete under 2022.*

Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2023). *Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva. En kartläggning om ungas psykiska hälsa.*

Folkhälsomyndigheten (2023). *Folkhälsan i Sverige. Årsrapport 2023.*

Folkhälsomyndigheten (2023). *Nationella folkhälsomål och målområden.*

Folkhälsomyndigheten (2023). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022 – Regionala resultat.*

Folkhälsomyndigheten (2021). *Vår livsmiljös betydelse för en god och jämlik hälsa.*

Förvaltnings AB Framtiden (2020). *Framtidenkoncernens strategi för utvecklingsområden 2020–2030.*

Göteborgs Stad. (2014). *Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg 2014.*

Göteborgs Stad. (2017). *Jämlikhetsrapporten 2017: Skillnader i livsvillkor i Göteborg.*

Göteborgs Stad (2022). *Göteborgs skolundersökning 2022. Ungas erfarenhet av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel.*

Göteborgs Stad (2022). *Hbtqi+personers livsvillkor i Göteborg 2021.*

Göteborgs Stad (2022). *Samverkansavtal om folkhälsoarbete mellan Göteborgs hälso- och sjukvårdsnämnd och kommunstyrelsen Göteborgs Stad 2023–2025*

Göteborgs Stad (2023). *Jämlikhetsrapporten 2023. Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.*

Göteborgs Stad (2023). *Socialtjänstrapport 2023. Individ- och familjeomsorgen i Göteborgs Stad.*

Regeringskansliet (2018). *Handlingsplan Agenda 2030.*

Västra Götalandsregionen. (2021). *Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030*

Bilaga 3 - Indikatorer

Nedan presenteras ett antal indikatorer för att mäta programmets måluppfyllelse. Valet av indikatorer grundar sig i att de ska hålla god kvalitet, finnas över tid och oftast kunna brytas ner på flera bakgrundsfaktorer.

Övergripande mål: Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Ojämlighetsindex	SCB	54 (av max 100 segregation)
Andel som upplever att de har god hälsa 16–84 år	Hälsa på lika villkor	73% (2022)
Mellanmänsklig tillit/Tillit till andra i allmänhet	Hälsa på lika villkor samt SOM-undersökningen	70% (2022 HLV)
Förvärvsarbetande, 18-64 år Förvärvsarbetande, 25-64 år	AKU (SCB)	75,8% (2021) 79% (2021)
Mål: Barns och ungas hälsa ska förbättras		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Andel ungdomar som är nöjda med sin hälsa, åk 9 och gy 2	DVU	Åk 9: 67% flickor, 81% pojkar Åk 2 gy: 63% flickor, 79% pojkar
Andel ungdomar som är nöjda med sig själva, åk 9 och gy 2	DVU	Åk 9: 53% flickor, 77% pojkar Åk 2 gy: 56% flickor, 75% pojkar
Andel ungdomar som känner sig nedstämda flera gånger per vecka, åk 9 och gy 2	DVU	Åk 9: 86% flickor, 58% pojkar Åk 2 gy: 87% flickor, 65% pojkar
Mål: Invånares delaktighet, inflytande och tillit ska öka		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Förtroende för hur Göteborgs stad sköter sin verksamhet	SOM-undersökningen	57% (2022)
Social isolering ⁶ 16–84 år	Hälsa på lika villkor	11% (2022)

⁶ Social isolering definieras som att inte ha deltagit under social aktivitet (det senaste året?). Social aktivitet kan vara studiecirkel eller kurs på arbetsplats och fritid, fackföreningsmöte eller annat föreningsmöte, teater eller bio, konstutställning eller museum, religiös sammankomst, sporttillställning, skrivit i blogg eller insändare i tidning eller tidskrift, demonstration av något slag, offentlig tillställning t.ex. danstillställning, marknadsbesök eller liknande, större släktsammankomst, privat fest, följt sociala nätverkssajter på internet, skrivit inlägg, deltagit i diskussioner eller spelat med andra på internet

Valdeltagande		80,7% (2022)
Mål: Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Andel unga vuxna som varken arbetar eller studerar (UVAS)	SCB	7% (2021)
Långtidsarbetslöshet, 18-64 år	Arbetsförmedlingen	26% (2022)
Genomströmning på gymnasiet, 4 år	SCB	76,4% (2022)
Mål: Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik		
Ojämlighetsindex (se övergripande mål)		